

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bc. Jakub Fejfar

**Problematika Kosova a Krymu z pohledu
mezinárodního práva**

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Bc. Jakub Fejfar**

Vedoucí práce: **PhDr. Michael Romancov, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

FEJFAR, Jakub. *Problematika Kosova a Krymu z pohledu mezinárodního práva*. Praha, 2017, 62 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí práce PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Anotace

Práce se zabývá mezinárodně právními aspekty secese a práva na sebeurčení národů. Tato problematika bude blíže představena na případech Kosova a Krymu. Cílem práce je tak objasnit problematiku Kosova a Krymu za využití terminologie mezinárodního práva. V práci se pak pokusíme nalézt odpověď na dvě výzkumné otázky, a to, zdali je možné aplikovat závěry posudku MSD ve věci nezávislosti Kosova na případ Krymu? Dále pak jestli došlo ruským počínáním na Krymu k porušení mezinárodního práva? Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první jsou představeny používané pojmy mezinárodního práva. V druhé kapitole je pak teoreticky vymezen pojem secese a vývoj zásady práva na sebeurčení do dnešní podoby. Třetí kapitola je pak zaměřena na Kosovo. Největší pozornost bude věnována vyhlášení nezávislosti z roku 2008 a zejména pak posudku Mezinárodního soudního dvora z roku 2010. Ve čtvrté kapitole se pak zaměříme na mezinárodně právní otázky událostí na Krymu. Stěžejní část bude představovat především zhodnocení důsledků vyhlášení nezávislosti Krymu a jeho následnému včlenění do Ruské federace. V závěru pak budou oba případy porovnány.

Abstract

The thesis deals with the international legal aspects of secession and the right to self-determination of nations. This issue will be presented in more detail on the cases of Kosovo and the Crimea. The aim of the thesis is to clarify the problems of Kosovo and the Crimea using the terminology of international law. In this paper, we will try to find answers to two research questions and whether it is possible to apply the conclusions of the MSD opinion on the independence of Kosovo in the case of the Crimea? Furthermore, whether there has been a violation of international law by the Russian authorities in the Crimea? The thesis is divided into four chapters. In the first are used the concepts of international law. In the second chapter, the notion of Art Nouveau and the development of the principle of the right to self-determination are theoretically defined in their present form. The third chapter is then focused on Kosovo. The greatest

attention will be paid to the declaration of independence in 2008 and, in particular, to that of the International Court of Justice in 2010. In the fourth chapter, we will focus on the international legal issues of the events in the Crimea. The key part will be the assessment of the consequences of the declaration of the independence of the Crimea and its subsequent incorporation into the Russian Federation. In the end, both cases will be compared.

Klíčová slova

mezinárodní právo, secese, právo na sebeurčení, Kosovo, Krym

Keywords

international law, secession, right to self determination, Kosovo, Crimea

Rozsah práce: 113 086 znaků

Název práce v anglickém jazyce: Kosovo and Crimea from International Law point of view

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Jakub Fejfar

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval dr. Romancovovi za cenné připomínky při vedení práce a rovněž za velmi zajímavé přednášky z oboru geopolitiky a politické geografie, které podnítily můj zájem o zkoumanou problematiku a mezinárodní právo.

Dále pak paní Mgr. Evě Málkové za jazykovou korekturu a připomínky, a v neposlední řadě své rodině a přítelkyni Márii za podporu během studia.

Projekt závěrečné diplomové práce

Katedra politologie IPS FSV UK v Praze

Příjmení, jméno	Jakub Fejfar		
Studijní obor	Politologie (NMgr.)	Typ práce	bakalářská práce
Ak. rok podání	2015/2016	Předpokládaný termín dokončení	LS 2017
Název práce	Otázka Kosova a Krymu z pohledu mezinárodního práva		
Vedoucí práce	PhDr. Micheal Romancov, Ph.D.	Semestr zadání letní	

Zdůvodnění výběru práce (max 2000 znaků):

Z geopolitického hlediska patří oblasti Kosova a Krymského poloostrova k nejneklidnějším v Evropě. Jak oblast Kosova a Metohije, tak i Autonomní republika Krym se vyznačovaly velkou mírou autonomie na centru. V obou oblastech přerostl etnický konflikt se separatistickými tendencemi, který vyústil v secesi respektive anexi území. V praxi tedy zejména jednostranným vyhlášením nezávislosti na původním státním aktéru, Srbsku respektive Ukrajině. Takovýto akt vyvolává mnoho otázek a nemusí mít vždy podporu většiny členů světového společenství. V této práci se budu zabývat mezinárodně právními otázkami týkající se možnosti jednostranného vyhlášení nezávislosti, práva na sebeurčení či legálnosti připojení části cizího území k vlastnímu státu (tj. problematikou legálnosti iredentismu).

Předpokládaný cíl (max 1000 znaků):

Cílem práce by mělo být analyzovat z hlediska mezinárodního práva anexi Krymského poloostrova Ruskou federací a jednostranné vyhlášení nezávislosti Kosova na Srbsku. V práci se rovněž pokusím nastínit možnost eventuálního rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora v otázce Krymu.

Metodologie práce (max 1500 znaků):

Metodologicky se bude jednat o komparativní analýzu induktivní metodou. Jednak se budu zabývat historicko-politickými a geopolitickými východisky vedoucí k secesi respektive anexi, tak i následné porovnání mezinárodněprávních aspektů, zejména z hlediska práva na sebeurčení, uznání ostatními státy či následného soudního přezkumu mezinárodním soudním orgánem.

Základní charakteristika tématu (max 1500 znaků):

Z pohledu geopolitického i mezinárodněprávního patří regiony Kosova a Krymu mezi nejdiskutovanější a vzbuzují i nejvíce emocí. Problematika etnické diverzity regionů se naplno projevila až po pádu komunistických režimů a překreslení mapy Evropy. I když bylo kosovské teritorium od roku 1999 spravováno mezinárodními silami v čele s OSN a Srbsko na něj mělo minimální vliv, bylo Kosovo stále oficiální součástí srbské státní území. Zlomem v průběhu kosovské otázky bylo jednostranné vyhlášení nezávislosti Kosova na Srbsku 17. února 2008. Nezávislost Kosova potvrdil ve svém posudku i Mezinárodní soudní dvůr 22. července 2010. Kosovská otázka je však otevřená, i přes postupné začleňování této země do mezinárodních organizací uznalo nezávislost Kosovské republiky k roku 2016 pouze 108 členských států OSN. Eskalace problému na Krymu se datuje do roku 2014. 16. března 2014 proběhlo referendum o připojení Krymského poloostrova k Ruské federaci na základě něhož krymský parlament vyhlásil Krymskou republiku jako svrchovaný stát. Následně byla uzavřena dohoda o připojení k Ruské federaci. Nezávislost krymského referenda uznalo minimum států OSN. Mimo Ruska např. Bělorusko, Kuba, Venezuela či KLDR.

Předpokládaná struktura práce (max 1400 znaků):

- 1 Úvod
- 2 Právo na sebeurčení vs nedělitelnost území
- 3 Případová studie - Kosovo
 - 3.1 Historicko politický vývoj
 - 3.2 Vyhlášení nezávislosti - Statut Kosova
 - 3.3 Posudek MSD
 - 3.4 Následný vývoj v oblasti
- 4 Případová studie - Krym
 - 4.1 Historicko politický vývoj
 - 4.2 Připojení Krymu k Ruské federaci
 - 4.3 Možný postoj MSD
 - 4.4 Mezinárodní reakce a možný vývoj v oblasti
- 5 Srovnání
- 6 Závěr

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

BANCHELI; BARTMANN; SREBNIK (eds.): De Facto States: The Quest For Sovereignty, Routledge, 2004
BÍLKOVÁ, Veronika (2014): Mezinárodněprávní aspekty aktuálního vývoje na Krymu. *Jurisprudence*, No. 3, s. 34–41
BÍLKOVÁ, Veronika: Odpovědnost za ochranu: nová naděje nebo staré pokrytectví?, Právnická fakulta, 2010
ČEPELKA, Čestmír a Jan ŠTURMA. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 5., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-728-9.
KER-LINDSAY, James: Kosovo: The Path to Contested Statehood in the Balkans, I.B. Tauris & Co. Ltd 2009
KNOLL, Bernhard. The legal status of territories subject to administration by international organisations. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. ISBN 978-110-7404-649.
MALENOVSKÝ, Jiří: Poznámky k mezinárodněprávním aspektům projednání otázky Krymu v OSN. *Mezinárodní vztahy*. 2015, 50(3), 24-40.
OSN , Charta Spojených národů , 1945 , 1 UNTS XVI , dostupné z:
<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>
Posudek Mezinárodního soudního dvora ve věci souladu jednostranného vyhlášení nezávislosti Kosova s mezinárodním právem z 22. července 2010, odst. 20-24. Celé znění [cit. 2016-05-01]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf>
TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu. In: Ústav mezinárodních vztahů Praha [online]. [cit. 2016-04-30]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/o-statnosti-a-uznani-statu-v-mezinarodnim-pravu>

Schváleno vedoucím práce dne: _____

Schváleno garantem/koordinátorem oboru dne: _____

podpis vedoucího práce

podpis garanta / koordinátora oboru

Obsah

OBSAH	1
ÚVOD	2
1 POUŽÍVANÉ POJMY MEZINÁRODNÍHO PRÁVA	5
1.1 STÁT A JEHO DEFINIČNÍ ZNAKY.....	5
1.2 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ UZNÁNÍ STÁTU.....	7
1.2.1 <i>Uznání státu de facto a de iure</i>	9
1.3 AGRESE DLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA	11
2 PRÁVO NA SEBEURČENÍ A SECESI	14
2.1 OBSAH PRÁVA NÁRODŮ NA SEBEURČENÍ.....	19
2.2 SECESE	21
2.2.1 <i>Definice secese</i>	21
2.2.2 <i>Právo na secesi</i>	25
3 PŘÍPAD KOSOVA Z POHLEDU MEZINÁRODNÍHO PRÁVA	29
3.1 HISTORICKÝ VÝVOJ V KOSOVU	29
3.1.1 <i>Od Josipa Tita ke Slobodanu Miloševićovi</i>	29
3.1.2 <i>Vývoj v 90. letech a cesta ke kosovské krizi</i>	30
3.2 REZOLUCE RADY BEZPEČNOSTI OSN Č. 1244	32
3.2.1 <i>Ahtisaariho plán</i>	33
3.3 JEDNOSTRANNÉ VYHLÁŠENÍ NEZÁVISLOSTI KOSOVA	35
3.4 POSUDEK MEZINÁRODNÍHO SOUDNÍHO DVORA VE VĚCI KOSOVSKE NEZÁVISLOSTI	36
4 PŘÍPAD KRYMU Z POHLEDU MEZINÁRODNÍHO PRÁVA	39
4.1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI KRYMSKÉHO PŘÍPADU	39
4.1.1 <i>Ruská armáda na území poloostrova Krym</i>	40
4.2 VYHLÁŠENÍ NEZÁVISLOSTI KRYMU	41
4.3 MEZINÁRODNÍ REFLEXE DĚNÍ NA KRYMU	43
4.3.1 <i>Ekonomické sankce proti Ruské federaci</i>	43
4.3.2 <i>Reflexe Organizací spojených národů</i>	44
4.3.3 <i>Reakce Mezinárodního trestního tribunálu</i>	46
4.3.4 <i>Ukrajinská otázka před Evropským soudem pro lidská práva</i>	46
4.4 PRÁVO NA SEBEURČENÍ NÁRODA A SECESI V PŘÍPADĚ KRYMU	48
ZÁVĚR	50
SUMMARY	53
POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	54

Úvod

Secese neboli odtržení části území suverénního státu bez jeho souhlasu je vždy proces, který vzbuzuje řadu kontroverzí. Ať už politických, či právních. Často tak zde dochází ke střetu dvou základních zásad mezinárodního práva, a to práva na nedělitelnost území a práva na sebeurčení národů. Po roce 1945 byla secese vnímána jako legitimní pouze v procesu dekolonizace. Zásadní událostí v chápání problematiky secese bylo vyhlášení nezávislosti Kosova. Posudek Mezinárodního soudního dvora z 22. července 2010 potvrdil, že jednostranným vyhlášením nezávislosti Kosova nedošlo k porušení mezinárodního práva. Přestože Mezinárodní soudní dvůr v posudku sám deklaroval, že se týká pouze kosovského případu, a nevytváří tak v tomto ohledu žádný precedent, tak se můžeme v praxi setkat s dovoláváním se tzv. „kosovského precedentu“. V poslední době se požadavkem na aplikaci „kosovského precedentu“ nejčastěji setkáváme v souvislosti s ruským počínáním na Krymu. Na použití „kosovského precedentu“ se dovolával i Vladimír Putin ve svém projevu ke státní Dumě.¹ Řešení krymské krize tvoří v současnosti jeden z určujících směrů nejen evropské, ale i světové politiky vůči Rusku. Ruská počínání na Krymu však silně rezonovala i v OSN. Avšak nejedná se pouze o problém politický. V souvislosti s událostmi jak v Kosovu, tak na Krymu, je rovněž zásadní otázka porušení mezinárodního práva.

V této práci se zaměříme na případy Kosova a Krymu právě optikou mezinárodního práva. Cílem práce je tak objasnit problematiku Kosova a Krymu za využití terminologie mezinárodního práva. V práci se pak pokusíme nalézt odpověď na dvě výzkumné otázky, a to:

- Zda je možné aplikovat závěry posudku MSD ve věci nezávislosti Kosova na případ Krymu?
- Došlo ruským počínáním na Krymu k porušení mezinárodního práva?

Metodologicky bude práce zpracována jako komparace za využití metody rozdílu. V neposlední řadě má práce za cíl rozšířit a prohloubit (nejen autorovy) poznatky o

¹ Address by President of the Russian Federation. In: *Kremlin.ru* [online]. 2014 [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>.

mezinárodním právem, mezinárodní politice a *de facto* státech, kterým se autor věnuje i v dalším studiu a textech.²

Práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První kapitola poskytuje teoretický vhled do pojmosloví mezinárodního práva. Blíže budou představeny klíčové pojmy, které souvisí se vznikem a uznáváním nových států, neboť v případě secese obvykle ke vzniku nového státu dochází. Představíme si tedy definiční znaky státu podle současného práva, dále pak problematiku uznávání států, která je klíčová pro etablování státu v mezinárodním prostředí. V souvislosti s ruským působením na Krymu bude rovněž blíže představen pojem agrese a jeho geneze k současnému chápání. V této části práce budeme vycházet z děl teoretiků mezinárodního práva, zejména pak Čepelky a Šturmy, Potočného a Ondřeje či Jamese Crawforda.³

Ve druhé kapitole⁴ se pak podíváme na samotný pojem secese a práva na sebeurčení. Představeny budou teoretické přístupy k tomuto pojmu od Allena Buchanana⁵, D. Raiče⁶, J. R. Wooda⁷, Pavkovic a Radan⁸ či Donalda Horowitz⁹. Z českých autorů pak byla použita práce Přemysla Rosůlka *Politický secesionismus & etické teorie. Allen Buchanan a jeho kritici*.

Třetí kapitola se pak bude zabývat případem vyhlášení nezávislosti Kosova. Nejprve budou představeny historické souvislosti vedoucí ke konfliktu v Kosovu. Dále se pak budeme zabývat okolnostmi vedoucími k vyhlášení nezávislosti; jde zejména o Ahtisaariho plán a rezoluci VS OSN č. 1244. V poslední části této kapitoly se pak budeme věnovat již zmíněnému posudku Mezinárodního soudního dvora v této věci.

² Viz např. FEJFAR, Jakub. Náhorní Karabach, rozmrazování konfliktu? *Česká společnost pro mezinárodní právo: Bulletin*. 2016, **5**(5), 10-12.

³ Tato kapitola vychází z autorovy další práce věnované mezinárodnímu právu. FEJFAR, Jakub. *Problematika de facto států na příkladu Severního Kypru a Náhorního Karabachu s přihlédnutím k judikatuře ESLP*. Praha, 2017, 90 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Bc. Alla Tymofeyeva, Ph.D.

⁴ Část této kapitoly je použita rovněž k popisu problematiky secese v teoretické části autorovy předchozí práce, viz výše.

⁵ BUCHANAN, Allen. *Toward a Theory of Secession. Ethics*. The University of Chicago Press, 1991, **101**(2), 322-342

⁶ RAIČ, D. *Statehood and the law of self-determination*. New York: Kluwer Law International.

⁷ WOOD, John R. *Secession: A Comparative Analytical Framework*. *Canadian Journal of Political Science*. 1981, **14**(1), 107-134

⁸ PAVKOVIC, Aleksander a Peter RADAN. *Creating new states: theory and practice of secession*. 2007

⁹ HOROWITZ, Donald L. *The Cracked Foundations of the Right to Secede*. *Journal of Democracy*. 2003, **14**(2), 5-17. ISSN 10455736.

Ohledně historických okolností Kosova práce vychází zejména z monografie Patrika Girgleho *Kosovo*. Dále pak z článků zahraničních autorů, např. Tima Judaha¹⁰ či Alastair Finlana.¹¹ K vyhlášení nezávislosti pak můžeme zmínit článek Colina Warbricka.¹²

Čtvrtá kapitola se pak zabývá událostmi na Krymském poloostrově. Opět budou nejdříve představeny historické souvislosti těchto událostí. V této kapitole se budeme věnovat blíže i působení ruské armády na poloostrově. Dále pak bude popsáno blíže referendum o krymské nezávislosti včetně připojení k Ruské federaci. Poslední část čtvrté kapitoly se pak věnuje reflexi těchto událostí z pohledu mezinárodního práva. Východiskem pro tuto část práce bude článek doc. Bílkové *Mezinárodněprávní aspekty aktuálního vývoje na Krymu* a prof. Malenovského *Poznámky k mezinárodněprávním aspektům projednání otázky Krymu v OSN. Mezinárodní vztahy*.

V závěru pak budou probírané případy Kosova a Krymu porovnány a zodpovězeny výzkumné otázky.

Vzhledem k tomu, že se jedná o práci zaměřenou i na mezinárodní právo, bude jedním z klíčových pramenů analýza právních dokumentů. Zejména pak Charty OSN, rezolucí vydaných Valným shromážděním či Radou bezpečnosti, mezinárodních smluv a dalších primárních pramenů mezinárodního práva.

¹⁰ JUDAH, Tim. *Kosovo: what everyone needs to know*. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-537345-5.

¹¹ FINLAN, Alastair. *The Collapse of Yugoslavia 1991-1999*. Osprey Publishing, 2004. ISBN 978-1841768052.

¹² WARBRICK, Colin. Kosovo: The Declaration of Independence. *The International and Comparative Law Quarterly*. 2008, 57(3), 675-690.

1 Používané pojmy mezinárodního práva

V první teoretické kapitole si nejdříve vymežeme některé pojmy mezinárodního práva, které budou používány v dalším textu. Zaměříme se zejména na pojem „státu“ tak, jak je chápán v teorii mezinárodního práva. Nejprve si vymežeme stát jako subjekt mezinárodního práva a současné chápání tohoto pojmu v mezinárodněprávní teorii. Představíme si rovněž mezinárodněprávní pohled na uznání státu. V neposlední řadě se zaměříme na pojem agrese, který bývá často spojován s událostmi na Krymu.

1.1 Stát a jeho definiční znaky

Obecné znaky státnosti můžeme vidět především v rovině území, obyvatelstva a politické moci. Pro účely této práce budeme však vycházet z obecných znaků státnosti, tak jak jsou definovány v Montevidejské úmluvě o právech a povinnostech států z roku 1933.¹³ Podle Článku I. této úmluvy jimi jsou *a) stálé obyvatelstvo, b) vymezené území, c) efektivní vláda, d) schopnost interakce s dalšími státy*.¹⁴ Dle těchto kritérií tak jako stát můžeme označit entitu vykonávající efektivní správu nad určitým územím a jeho obyvatelstvem, schopnou navazovat vztahy s dalšími mezinárodními subjekty.¹⁵

Ovšem ani Montevidejská úmluva nestanovuje přesné kvantitativní požadavky na tato kritéria. Neexistuje žádné stanovené minimální kritérium počtu obyvatel, což dokazují mikrostáty s počtem obyvatel okolo 10 000 Nauru nebo Tuvalu.¹⁶ Klíčovým faktorem tedy je trvalost usídlení obyvatelstva na daném území.¹⁷ Rovněž neexistuje ani

¹³ Montevidejská Úmluva o právech a povinnostech států, sjednaná 26. prosince 1933, v platnosti ode dne 26. prosince 1934. Dostupná z: http://www.justitiaetpace.org/idiF/resolutionsF/1936_bruX_01_fr.pdf

¹⁴ Čl. 1 Montevidejské Úmluvy: „*The state as a person of international law should possess the following qualifications: a) a permanent population; b) a defined territory; c) government; and d) capacity to enter into relations with the other states.*“

¹⁵ Tento přístup k pojetí státu zastávají mj. GOLDSTEIN, Joshua S. *International relations*. 5th ed., update. New York: Longman, 2003. ISBN 03-211-9550-7, s. 10; SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-717-8910-0, s. 90; PLECHANOVÁ, Běla. *Úvod do mezinárodních vztahů: výběr textů*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 2003. ISBN 80-861-3022-3, s. 71.

¹⁶ RAIČ, David. *Statehood and the law of self-determination*. New York: Kluwer Law International, 2002. ISBN 978-9041118905, s. 58.

¹⁷ CRAWFORD, James. *The creation of states in international law*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2006. ISBN 978-019-8260-028. s. 52.

minimální požadavek na rozlohu státního území.¹⁸ Nevyžaduje se ani jasné stanovení hranic státního území, což lze poukázat na příkladu Izraele, který byl přijat do OSN, aniž by byly vyřešeny všechny jeho spory ohledně stanovení hranic.¹⁹ Na druhou stranu ale ani celkem jasně stanovené hranice území samy o sobě nevedou k plnohodnotnému uznání státnosti. Efektivní vládu nad územím a obyvatelstvem pak můžeme označit jako suverenitu (svrchovanost) státu.²⁰ Suverenitu státu můžeme obecně definovat jako „nezávislost státní moci na jakékoli jiné moci, a to jak v oblasti mezistátních vztahů, tak i ve věcech vnitřních.“²¹ Vnitřní suverenitou chápeme stav, kdy stát disponuje tzv. územní výsostí, tedy, že mu náleží výlučná moc nad všemi věcmi a obyvatelstvem na jeho území. Jakékoli zásahy ze strany cizího subjektu na území suverénního státu jsou pak zakázány, ledaže by byly provedeny se souhlasem tohoto státu. Stephan Krasner používá pak pro vnitřní suverenitu obsahově shodného pojmu domácí suverenita (*domestic sovereignty*).²² Vnější suverenita pak značí zapojení státu jako plnoprávného a rovnocenného člena do mezinárodního společenství, s rovnými právy vůči všem ostatním suverénním státům.²³ Právě absencí vnější suverenity státu se budeme v dalších částech práce zabývat. Pro účely této práce budeme pojímat *de facto* státy dle obecného paradigmatu jako entity, které splňují výše uvedená definiční kritéria státu, avšak nejsou uznávány členy mezinárodního společenství buďto vůbec, nebo pouze zlomkem jeho členů.²⁴

¹⁸ RAIČ, David. Statehood and the law of self-determination, op. cit., s. 60.

¹⁹ BROWNLIE, Ian. Principles of public international law. 7th ed. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-955683-0, str. 71.

²⁰ BOCZEK, Boleslaw Adam. International law: a dictionary. Lanham, Md.: Scarecrow Press, 2005. ISBN 08-108-5078-8, s. 117-118.

²¹ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-398-1, s. 14.

²² KRASNER, Stephan. Sovereignty: organized hypocrisy. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1999. ISBN 06-910-0711-X, s. 9.

²³ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ, op. cit., s. 14-15

²⁴ Srov. např. RIEGL, Martin. Terminologie kvazistátů. Acta Politologica. 2010, 2(1), 57-71. ISSN 1803-8220. Dostupné také z: http://acpo.fsv.cuni.cz/ACPOENG-17-version1-Riegl_02_01_merged.pdf, s. 58-9.

1.2 Mezinárodněprávní uznání státu

V teorii nejvíce diskutovaným kritériem státnosti se stalo především navazování mezinárodních vztahů s dalšími státy. Mezinárodněprávní uznání je pak pro etablování státu institutem zcela klíčovým, jak si v pozdějším textu ukážeme na případu kosovském a do jisté míry i v případě Krymu. Někteří autoři pak definují mezinárodněprávní uznání státu konkrétněji jako akt uznání za suverénní stát ze strany již existujících států.²⁵ Je tedy nutné nalézt odpověď na otázku, zda je schopnost navazovat interakce mezi státy odvislá od mezinárodně právního uznání. Jinými slovy, jakou roli hraje uznání státu ze strany mezinárodního společenství na jeho vznik. Jedná-li se tedy pouze o deklaratorní akt (deklaratorní teorie) nebo zdali až samotné uznání ze strany mezinárodního společenství konstituuje stát jako plnoprávný subjekt mezinárodního práva (konstitutivní teorie).

Historicky starší konstitutivní teorie tvrdí, že stát vzniká teprve až samotným uznáním státnosti ostatními aktéry mezinárodního systému.²⁶ Naopak zastánci deklaratorní teorie vidí v uznání státnosti projev akceptování existence státu, což je možné ilustrovat např. slovy Jamese Crawforda, „entita není státem, protože je uznávána, ale je uznávána, protože je státem“.²⁷ Deklaratorní pojetí uznání státu je patrné i ze Čl. 3 Montevidejské úmluvy:

„Politická existence státu je nezávislá na uznání ostatními státy. I před mezinárodním uznáním má stát právo bránit svou integritu a nezávislost, zabezpečovat ochranu a prosperitu a následně organizovat svou zákonodárnou, výkonnou i soudní moc na základě vlastní vůle. Výkon těchto práv nemá žádné jiné limity než ty, které jsou dány v mezinárodním právu ostatním státům.“

²⁵ Např. GOLDSTEIN, Joshua S. International relations. 5th ed., update. New York: Longman, 2003. ISBN 03-211-9550-7, s. 9 či KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK (eds.). Encyklopedie mezinárodních vztahů. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-469-4, s. 266.

²⁶ Např. SØRENSEN, Georg. Stát a mezinárodní vztahy. op. cit., s. 172.

²⁷ CRAWFORD, James. The creation of states in international law, op. cit., s. 93.

Montevidejská úmluva pak definuje uznání státu v Čl. 6:

„Uznání znamená, že uznávající stát akceptuje subjektivitu uznávaného státu a všechna jeho práva a povinnosti vyplývající z mezinárodního práva, uznání je bezpodmínečné a nezrušitelné.“

Za zpřesnění těchto kritérií pak můžeme považovat stanovisko Badinterovy komise, kdy je za stát považována “komunita sestávající se z území a obyvatelstva podřízeného organizované politické vůli a mající vnitřní suverenitu”.²⁸ Tato kritéria však nemusí být uzavřená, v minulosti se objevily případy, kdy muselo dojít ke splnění dalších podmínek,²⁹ aby došlo k uznání státnosti.³⁰ Jedná se tak o akt čistě politický, protože v mezinárodním právu neexistuje vymahatelná povinnost uznat nově vzniklý státní útvar. Ani v Chartě OSN nenalezneme jasné podmínky, podle kterých by měla být nově vzniklá jednotka na mezinárodní scéně považována za stát. Objasnit pojem státnosti a uznání státu nepomohl ani rozsudek Mezinárodního soudního dvora ve věci Kosova, který se týkal pouze vyhlášení nezávislosti.³¹ Na posouzení státnosti Republiky Kosovo, mezinárodněprávních důsledků vyhlášení nezávislosti ani důsledků uznání státu se otázka položená soudnímu dvoru nevztahovala. Trávníčková v tomto vidí podporu pro své tvrzení: *„že státnost, uznání a rozhodnutí o navázání diplomatických styků mezi jednotkami (státy) nejsou instituty, které by mezinárodní právo mělo regulovat.“*³² Problematiku uznání nevyřešila ani Komise pro mezinárodní právo, přestože původně se problematika měla objevit v Návrhu článků o právech a povinnostech států z roku 1949.³³

²⁸ Stanovisko č. I Arbitrážní komise Evropské konference o Jugoslávii, příloha k PELLET, Allain. The Opinions of the Badinter Arbitration Committee: A Second Breath for the Self-Determination of Peoples. European Journal of International Law. 1992, 3(1), 178-185.

²⁹ Jako příklad lze uvést rozhodnutí ministrů Evropského společenství, kteří kromě tradičních požadavků státnosti požadovali po entitách (období rozpadu bývalé Jugoslávie) také záruky v oblasti lidských práv, demokracie a právního státu. (In.: SHCEU, Harald Ch. Vznik státu a jeho uznání v mezinárodním právu. Mezinárodní politika. 2008, 32(4), s. 5.).

³⁰ SHCEU, Harald Ch. Vznik státu a jeho uznání v mezinárodním právu. Mezinárodní politika. 2008, 32(4), s. 5.

³¹ SCHEU, Harald Ch. Dilema Mezinárodního soudního dvora ve věci kosovské nezávislosti. Mezinárodní politika. 2012(4).

³² TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu. Mezinárodní politika. 2012(4).

³³ TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu. Mezinárodní politika. 2012(4).

Ovšem ani vstupem do mezinárodních organizací si však stát automaticky nezajistí navázání diplomatických styků, resp. uznání od všech členů této mezinárodní organizace. Může tak nastat situace, že členy jedné mezinárodní organizace mohou být státy, které se ale vzájemně neuznávají. Podle Potočného a Ondřeje pak „*právě (a pouze) diplomatické styky signalizují vzájemné uznání. Všechny ostatní formy kontaktů (obchodní, kulturní a jiné) nemohou v žádném případě nahradit formální akt uznání.*“³⁴

1.2.1 Uznání státu *de facto* a *de iure*

V souvislosti se splněním podmínek státnosti v podobě trvalé efektivní vlády a nezávislosti, tedy již výše zmíněné vnější suverenity, rozlišujeme mezi uznáním suverenity *de facto* a *de iure*. Ani na tuto problematiku však v praxi nepanuje jednotný názor. Ústav mezinárodního práva (*Institut de Droit International*) ve své rezoluci z roku 1936 došel k závěru, že: „*Uznání je buď definitivní a kompletní (de iure), nebo provizorní a omezené na některé právní vztahy (de facto).*“³⁵ V tomto duchu se vyjádřil i právní teoretik Hans Kelsen, podle něhož je uznání *de iure* konečné, zatímco uznání *de facto* je pouze přechodné a může být tedy odvoláno. „*I kdyby politické uznání nemělo provizorní charakter, nejednalo by se o právní akt, a tedy, v tomto smyslu, o de iure.*“³⁶ *De facto* uznání tedy můžeme považovat za podmíněčný politický akt, kde je ponechán určitý prostor pro případnou změnu postoje či odvolání a návrat k původnímu stavu.

Herbert W. Briggs pak považuje uznání státu za záležitost spíše politickou než právní. Podle jeho názoru se výsledky uznání státu *de facto* a *de iure* příliš neliší.³⁷ Obdobné závěry uvádí i Brierly podle něhož: „*...neexistuje právní rozdíl mezi těmito dvěma formami [uznání].*“³⁸ Můžeme tak uzavřít, že uznání státu mezinárodním

³⁴ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-398-1, s. 184.

³⁵ Článek 3 rezoluce *La reconnaissance des nouveaux Etats et des nouveaux gouvernements*. Ve franc. orig.: „*La reconnaissance est, soit définitive et plénière (de jure), soit provisoire ou limitée à certains rapports juridiques (de facto).*“ Dostupné z: http://www.justitiaetpace.org/idiF/resolutionsF/1936_bru_x_01_fr.pdf

³⁶ KELSEN, Hans. Recognition in International Law, Theoretical Observation. The American Journal of International Law. 1941, 35(4), 605-617.

³⁷ BRIGGS, Herbert W. De Facto and De Jure Recognition: The Arantzazu Mendi. The American Journal of International Law. 1939, 33(4), 689-699.

³⁸ BRIERLY in: BRIGGS, Herbert W. De Facto and De Jure Recognition: The Arantzazu Mendi. The American Journal of International Law. 1939, 33(4), 689-699, s. 690.

společenstvím upravuje mezinárodní právo, avšak do značné míry se jedná o otázku politickou.

V diskuzi ohledně podmínek pro uznávání státu pak můžeme doplnit ještě Tobarovu doktrínu formulovanou v roce 1907 ekvádorským ministrem zahraničí Carlosem Tobarem. Její hlavní myšlenka spočívá v tom, že legitimita režimů, které se dostaly k moci skrze násilí nebo státní převrat, by měla být potvrzena svobodnými volbami předtím, než dojde k uznání ze strany mezinárodního společenství. Tento koncept byl přijat v několika zemích Latinské Ameriky, avšak celosvětově přijat nebyl.³⁹ Spornost doktríny spočívá především v tom, že její aplikací dochází ke vměšování do vnitřních záležitostí suverénních států.⁴⁰

³⁹ STANSIFER, Charles L. Application of the Tobar Doctrine to Central America. *The Americas*. 1967, 23(3), 251-272.

⁴⁰ RIEGL, Martin. *Proměny politické mapy po roce 1945*. Praha: Grada, 2013. *Politologie (Grada)*. ISBN 978-80-247-4111-6, s. 34.

1.3 Agrese dle mezinárodního práva

Dále se ve výkladu pojmů budeme zabývat pojmem *agrese*, tak jak je chápán v současném mezinárodním právu.

O „aktu agrese“ hovoří Článek 1 odst. 1 Charty OSN, který jako jeden z cílů Organizace spojených národů klade:

„udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a za tím účelem konat účinná kolektivní opatření, aby se předešlo a odstranilo ohrožení míru a byly potlačeny útočné činy nebo jiná porušení míru“

V Článku 39 Charty OSN je pak zakotveno oprávnění Rady bezpečnosti spustit v případě ohrožení míru, porušení míru a útočného činu (aktu agrese) mechanismus kolektivních akcí podle kapitoly VII Charty a následně reagovat. Rada je následně oprávněná (nikoliv povinná) mj. rozhodovat o přijetí sankcí či o povolení použití síly. Z tohoto znění Článku 39 je možné usoudit, že řešení nabízené Radě bezpečnosti je spíše politické než právní. Posouzení, zda se jedná, či nejedná o agresi, tedy spočívá na bedrech Rady bezpečnosti. Přesná definice agrese pak v Chartě OSN chybí.

Po necelých třech desetiletích jednání o podobě vymezení se Zvláštní výbor pro definici agrese Valného shromáždění OSN⁴¹ V roce Rezoluce VS OSN 3314 ze 14. prosince 1974.⁴² V Čl. 1 rezoluce definuje agresi jako *„použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní nedotknutelnosti nebo politické nezávislosti jiného státu způsoby vypočtenými v této definici.“* Tyto způsoby vypočítává Čl. 3 rezoluce, který za akt agrese považuje tyto činy (i bez toho, aniž by formálně došlo k předchozímu vyhlášení války):

- a) *invaze nebo útok ozbrojených sil jednoho státu na území druhého státu, vojenská okupace, byť i dočasná, která je důsledkem invaze nebo útoku ozbrojených sil, jakékoliv připojení území jiného státu nebo jeho části, při němž bylo použito síly;*
- b) *bombardování ozbrojenými silami jednoho státu území druhého státu, použití jakýchkoli zbraní jednoho státu proti území druhého státu;*

⁴¹ Založený v roce 1967 rezolucí VS OSN 2330.

⁴² Rezoluce VS OSN A/RES/3314/1974 ze dne 14. prosince 1974, dostupná z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/739/16/IMG/NR073916.pdf?OpenElement>

- c) *blokáda přístavů nebo pobřeží jednoho státu ozbrojenými silami druhého státu;*
- d) *útok ozbrojených sil jednoho státu na pozemní, námořní nebo letecké síly jiného státu;*
- e) *použití ozbrojených sil jednoho státu, které se nacházejí na území druhého státu s jeho souhlasem v případě, že nedodržely podmínky pobytu nebo délky jejich přítomnosti;*
- f) *jednání státu, který povolil druhému státu, aby použil jeho území ke spáchání agresivního činu proti třetímu státu;*
- g) *vyslání státem nebo jeho jménem ozbrojených skupin, band, nepravidelných ozbrojených sil nebo žoldnéřů, kteří používají sílu, proti jinému státu v takové míře, že se to rovná předchozím činům.*

Rada bezpečnosti pak může podle Čl. 4 tento výčet doplnit a rozhodnout v souladu s výše zmíněným Čl. 39 Charty OSN, že i další činy mohou akt agrese založit.

Závažnost aktu agrese potvrzuje i dikce Článku 5, podle kterého „*agresi nemůže ospravedlnit žádná politická, hospodářská, vojenská nebo jiná úvaha.*“ Zároveň je zdůrazněno, že „*útočná válka je zločinem proti mezinárodnímu míru*“ a že aktem agrese vzniká mezinárodněprávní odpovědnost agresora. Jako velmi důležité je pak potřeba vnímat ustanovení Čl. 5 odst. 3, podle kterého není možné uznat jakýkoliv prospěch, včetně získaného území, dosažený za užití agrese, „*nabytí území nebo jiná výhoda získaná agresí nebudou uznány jako zákonné*“. Určitou relativizaci těchto kritérií agrese ve vztahu k právu na sebeurčení pak můžeme spatřovat v Čl. 7, který stanoví že, „*nic v této Definicí [agrese], zejména článek 3 není na újmu právu na sebeurčení, svobodu a nezávislost národů zbavených tohoto práva...*“, rovněž není dotčeno ani „*právo těchto národů bojovat za uskutečnění práva na sebeurčení, jakož ani oprávnění dožadovat se pomoci jiných států a obdržet od nich podporu, v souladu s principy obsaženými v Chartě a v souladu se zmíněnou Deklarací.*“ Vzhledem k obecné nezávaznosti rezolucí VS je tak možné tuto rezoluci považovat spíše za „návod“ pro Radu bezpečnosti než jako podklad pro trestání těchto činů.⁴³ Z historického hlediska

⁴³ WEISBORD, Noah. Prosecuting Aggression. *Harvard International Law Journal*. 2008, 49(1), 161-220, s. 168.

považuje Ferencz tuto rezoluci jako součást politiky *détente* mezi USA a Sovětským svazem.⁴⁴

Zatím poslední vymezení pojmu agrese přinesla v červnu 2010 revizní konference ke Statutu Mezinárodního trestního soudu konaná v ugandské Kampale. Výsledkem konference bylo přidání nového Článku 8 bis do Statutu mezinárodního trestního soudu. Definice agrese a způsoby jejího provedení jsou přebrány z výše zmíněné rezoluce VS OSN 3314 z roku 1974. Zařazení definice agrese do Statutu Mezinárodního trestního soudu je tak dalším krokem k efektivnímu trestání zločinů agrese v mezinárodním prostředí.⁴⁵

⁴⁴ FERENCZ, Benjamin B. *Defining international aggression, the search for world peace: a documentary history and analysis*. Dobbs Ferry, N.Y.: Oceana Publications, 1975. ISBN 03-790-0271-X, s. 708.

⁴⁵ MATUŠINOVÁ, Anna a Václav MLYNAŘÍK. Revizní konference MTS v Kampale. *Global Politics: časopis pro politiku a mezinárodní vztahy*, Brno: SOCIETAS 2001, 2010. ISSN 1213-7685.

2 Právo na sebeurčení a secesi

Ideové počátky vzniku zásady sebeurčení národů jsou spjaty s demokratizací a nacionalizací evropských společností v průběhu 19. století především ve spojitosti se sjednocováním Německa a Itálie.⁴⁶ Právo na sebeurčení pak hrálo důležitou roli při rozpadu velkých mnohonárodnostních monarchií (Rakousko-Uhersko, Osmanská říše) a následném formování nových států střední a východní Evropy po skončení 1. světové války. Právě právo národů, žijících na území Rakouska-Uherska, na vlastní státnost reprezentovalo desátý bod v programu tzv. 14 bodů amerického prezidenta Woodrowa Wilsona. Avšak jednalo se pouze o politickou proklamaci, neboť přes snahy prezidenta Wilsona princip sebeurčení nebyl zahrnut do Charty Ligy Národů.⁴⁷ Právo na sebeurčení bylo v meziválečném období chápáno zejména jako politický princip spíše než závazné pravidlo mezinárodního práva.

V důsledku změn v mezinárodním právu po roce 1945, především vytvoření systému OSN a právního rámce Charty OSN, je nutné se na právo národů na sebeurčení, zejména pak jeho externí formu v podobě secese, podívat z nové perspektivy. V tomto kontextu pak můžeme vidět právo na svobodné politické sebeurčení národů v podobě Čl. 1 odst. 2,

„...rozvíjet mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, a činit jiná vhodná opatření k posílení světového míru...”

a rovněž i Čl. 55 Charty OSN

„Aby se vytvořily poměry stability a blahobytu, jež jsou nutné pro pokojné a přátelské styky mezi národy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, Organizace spojených národů bude podporovat: ...”

⁴⁶ MCWHINNEY, Edward. Self-determination of peoples and plural-ethnic states in contemporary international law: failed states, nation-building and the alternative, federal option. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, s. 1.

⁴⁷ SHAW, Malcolm N. International Law. 6th. Leicester: Cambridge University Press, 1977. ISBN 9780521899291, s. 225.

Vývoj práva na sebeurčení v následujících desetiletích byl ovlivněn především procesem dekolonizace. Rezoluce Valného Shromáždění OSN č. 1514 z roku 1960 o zaručení nezávislosti koloniálním zemím a národům ve svém Čl. 2 garantovala právo všech národů na sebeurčení:

„Všechny národy mají právo na sebeurčení. Na základě tohoto práva svobodně určují svůj politický statut a svobodně uskutečňují svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj.“

Kromě zásadního vlivu na legitimizaci a proces vzniku nových postkoloniálních států přinesla Rezoluce č. 1514 i zakotvení principu sebeurčení do pozitivního mezinárodního práva. Raič např. dovozuje skutečnost, že pakliže rezoluce hovoří o *právu* národů na sebeurčení, Valné shromáždění OSN považuje právo na sebeurčení v této době již za normu obyčejového mezinárodního práva.⁴⁸

Rezoluce VS OSN č. 1541 pak právo na sebeurčení ještě specifikovala stanovením způsobů, jimiž může nesamosprávné území (*Non-Self-Governing Territory*) dosáhnout plné samosprávy. Může tak být učiněno: a) vytvořením nezávislého suverénního státu b) volným sdružením s nezávislým státem nebo c) integrací s nezávislým státem.

Mezinárodní pakty o hospodářských, sociálních a kulturních právech a o občanských a politických právech z roku 1966 ve společném Článku 1 dávají *národům právo na sebeurčení, kdy na základě tohoto práva svobodně určují svůj politický statut a svobodně uskutečňují svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj*. Třetí odstavec tohoto Článku pak stanovuje smluvním státům povinnost podporovat uskutečnění práva na sebeurčení a toto právo respektovat.

Sebeurčení národů upravuje i Deklarace o přátelských vztazích a spolupráci mezi státy z roku 1970. Podle Preambule této Deklarace je právo na sebeurčení jedním z principů, který má přispět k lepší spolupráci mezi státy. Všechny národy tak mohou svobodně rozhodnout o své politické existenci, kulturním, politickém a hospodářském rozvoji. Popírání tohoto práva by pak znamenalo i porušování základních lidských práv.

⁴⁸ RAIČ, D. *Statehood and the law of self-determination*. New York: Kluwer Law International, 2002, s. 215.

Na druhou stranu pak deklarace k právu na sebeurčení dodává, že:

*„Nic v předchozích odstavcích nesmí být vykládáno tak, aby to opravňovalo nebo povzbuzovalo k jednání, které by vedlo k úplnému nebo částečnému rozčlenění nebo omezení územní celistvosti nebo politické jednoty svrchovaných a nezávislých států, které se chovají v souladu se zásadou rovných práv a sebeurčení národů, jak je výše popsána, a mají vlády, které zastupují veškerý lid náležející k území bez rozdílu rasy, vyznání nebo barvy pleti”.*⁴⁹

Z tohoto ustanovení by tak bylo možné dovozovat, že je upřednostňována zásada teritoriální integrity, a výkon práva na sebeurčení je možný pouze uvnitř státu v podobě vnitřní autonomie. Výše uvedené potvrzují i slova Allana Buchanana, podle kterého je mezinárodní právo zastáncem nedotknutelnosti a zachování integrity teritoria, pouze však za předpokladu, že stát je schopen garantovat dodržování lidských práv na svém území. V případě nedodržení tohoto závazku je toto právo státu na potlačení secese k ochraně vlastního území odepřeno.⁵⁰ Názory teoretiků se neshodují, zda porušování zásady rovných práv a sebeurčení vede k právu národa na jednostrannou secesi.⁵¹

Až do poloviny 70. let bylo právo na sebeurčení vykládáno pouze v kontextu dekolonizace. Závěrečný akt Helsinské konference pak tuto zásadu zobecnil ve svém Čl. VIII:

*„... Na základě zásady rovných práv a práva národů na sebeurčení mají všechny národy vždy právo určovat si v plné svobodě, kdy a jak si přeji svůj vnitřní i vnější politický statut bez vměšování zvenčí a provádět svůj politický, hospodářský, sociální a kulturní rozvoj podle vlastního uvážení. ...“*⁵²

Samotné právo na secesi není v mezinárodním právním řádu explicitně zakotveno.

⁴⁹ Obecné mezinárodní právo v dokumentech. 2., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckova skripta. ISBN 80-7179-814-2.

⁵⁰ BUCHANAN, Allen E. Justice, legitimacy, and self-determination: moral foundations for international law. Oxford: Oxford University Press, 2004. Oxford political theory (Oxford University Press). ISBN 01-982-9535-9, s. 330-337.

⁵¹ RAIČ, D. Statehood and the law of self-determination. New York: Kluwer Law International, 2002, s. 200.

⁵² Znění Helsinského aktu dostupné z: <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp23.pdf>

Možnost na osamostatnění části území úzce souvisí s pozicí konkrétního státu na mezinárodní scéně. Je spjata například i s územní rozlohou státu. „Právo na secesi je odvozeno od velikosti územní jednotky. Větší skupiny mají větší naděje na vytvoření životaschopného národa. Jejich požadavek na secesi se zdá v mezinárodní perspektivě legitimnějším.“⁵³ Dalším faktorem pro rozpoznání secesionistických požadavků je legitimita mateřského státu, tj. jeho schopnost dodržovat lidská práva. Podle Buchanana „Stát není legitimní, pokud je významná část jeho obyvatel vystavena perzekuci z etnických či náboženských důvodů nebo institucionálnímu rasismu postihujícímu jejich ekonomická a politická práva.“⁵⁴

Oproti realizaci práva na sebeurčení, především pak jeho externí podoby ve formě secese, stojí právo státu na územní integritu. Toto právo je vyjádřeno ve Čl. 4 odst. 2 Charty OSN.

„Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použitím síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů.“

Nedotknutelnost celistvosti státního území nalezneme i v Deklaraci zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy nebo v Rezoluci Valného shromáždění OSN č. 3314 z roku 1974, *Definice agrese*. Současné mezinárodní právo ještě posiluje důraz na celistvost státního území principem *uti possidetis*. Podle tohoto principu musí všechny nezávislé státy respektovat původní vnitřní hranice státu.⁵⁵ Touto zásadou se řídila např. Badinterova komise v případě řešení jugoslávského konfliktu, kdy během procesu utváření nových států byly respektovány vnitřní hranice Jugoslávské federace.⁵⁶

⁵³ WELMANN, Christopher H. A Defense of Secession and Political Self – Determination. *Philosophy & Public Affairs*. 1995, **24**(2), 142-171, s.142.

⁵⁴ BUCHANAN, Allen. Theories Of Secession. *Philosophy & Public Affairs*. 1997, **26**(1), 31-61, s. 50.

⁵⁵ RAIČ, D. Statehood and the law of self-determination. New York: Kluwer Law International, 2002, s. 302.

⁵⁶ Viz. např. PELLET, Allain. The Opinions of the Badinter Arbitration Committee: A Second Breath for the Self-Determination of Peoples. *European Journal of International Law*. 1992, **3**(1), 178-185.

Judikatura Mezinárodního soudního dvora

V následující části budou rozebrána stanoviska Mezinárodního soudního dvora k problematice aplikace práva na sebeurčení. V posudku ve věci *South West Africa* (dnešní Namibie) MSD potvrdil aplikovatelnost práva na sebeurčení pro všechna nesamosprávná území.⁵⁷ Tento posudek je však nutno vykládat v tehdejších dekolonizačním kontextu a uvedené tak chápat pouze pro území pod koloniální nadvládou.

V posudku *Western Sahara* z roku 1975 MSD řešil otázkou práva na sebeurčení obyvatel tehdy Španělské Sahary podle *Deklarace o dekolonizaci* z roku 1960. Zásadní rolí tohoto posudku v chápání práva na sebeurčení spočívá v tom, že dle názoru Soudu musí být vůle národa, který uplatňuje své právo na sebeurčení, svobodná a skutečná. Musí se tak stát bez zásahu vnějšího aktéra.⁵⁸ Dále Soud převzal z Rezoluce VS OSN č. 1541 podmínky, za kterých se může právo na sebeurčení vykonat: *a) ke vzniku nezávislého suverénního státu, b) volnému přidružení k nezávislému suverénnímu státu a nebo za c) integraci do nezávislého suverénního státu.*⁵⁹ Úskalím tohoto posudku je, že právo na sebeurčení interpretuje jako právo národů pouze v kontextu dekolonizace.

V rozhodnutí ve věci *East Timor* z roku 1991 MSD⁶⁰ rozhodl, že aplikace práva národů na sebeurčení, podle ustanovení Charty a zavedené praxe OSN, má povahu obecného principu mezinárodního práva působícího *erga omnes*, tedy vůči všem státům. Někteří autoři poukazují, že Soud v této souvislosti dostatečně nerozvedl rozsah pojmu *erga omnes* ve vztahu k problematice sebeurčení.⁶¹ Naopak soudce Weermantry ve svém odlišném stanovisku k tomuto rozsudku princip sebeurčení popisuje jako jeden ze základních principů Charty OSN.⁶² V posudku ve věci *Wall in the Occupied Palestinian Territory* pak soud potvrdil zjištění, ke kterým vůči principu sebeurčení dospěl ve své předešlé rozhodovací činnosti. Přiznal tak právu na sebeurčení opět

⁵⁷ *Western Sahara*, ICJ Advisory Opinion, § 52.

⁵⁸ ZYBERI, Gentian. SELF-DETERMINATION THROUGH THE LENS OF THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Netherlands International Law Review*. 2009, **56**(3), 429-453, s. 438.

⁵⁹ *Western Sahara*, ICJ Advisory Opinion, § 52.

⁶⁰ *East Timor (Portugal v. Australia)*, ICJ Judgement

⁶¹ ZYBERI, Gentian. SELF-DETERMINATION THROUGH THE LENS OF THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Netherlands International Law Review*. 2009, **56**(3), 429-453, s. 439.

⁶² *East Timor (Portugal v. Australia)*, ICJ Judgement, Dissenting Opinion of Judge Weermantry, s. 195.

povahu základního principu mezinárodního práva a *erga omnes* charakter.⁶³ V této souvislosti je nutné zmínit rovněž i posudek MSD ve věci nezávislosti Kosova z roku 2010, který však bude rozebrán podrobněji v následující kapitole.

Na judikatuře Mezinárodního soudního dvora je tak možné vysledovat proměnu zásady sebeurčení jako ryze politického principu v jednu ze základních zásad mezinárodního práva. Avšak ani judikatura MSD, ani obecné formulace mezinárodních smluv a dokumentů neposkytují jednoznačnou úpravu procesu realizace práva na sebeurčení. Naopak je stále patrný důraz mezinárodního společenství na teritoriální integritu stávajících států. Aplikaci a interpretaci práva na sebeurčení tak skýtá řadu problémů včetně ozbrojených konfliktů.

2.1 Obsah práva národů na sebeurčení

Právo národů na sebeurčení by se dalo stručně definovat jako „*právo každého národa svobodně rozhodovat o své nezávislé existenci a o hospodářském, společenském a kulturním rozvoji.*“⁶⁴ Někteří autoři rozlišují různá pojetí práva na sebeurčení. Např. Martti Koskenniemi rozlišuje dvě roviny práva na sebeurčení, vnitřní a vnější. Ve vnější rovině je obsahem práva na sebeurčení možnost národů sdružovat se ve státy.⁶⁵ Vnitřní rovina spočívá v právu rozvíjet *sounáležitost* v rámci určité skupiny, kdy tohoto práva může být v extrémních případech dosaženo opuštěním současného státu.⁶⁶

Podobné rozlišení různých pohledů na právo na sebeurčení přináší Christopher Borgen, který rozlišuje tři koncepce zásady sebeurčení:

- a) sebeurčení kolonizovaných národů, které těmto národům umožňuje oddělit se od koloniální mocnosti a vytvořit tak suverénní stát,
- b) sebeurčení státu, které zaručuje svobodu od vnějších zásahů do výkonu jeho politických, ekonomických a sociálních práv,

⁶³ *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, ICJ Advisory Opinion, § 155-156.

⁶⁴ POTOČNÝ, Miroslav. *Deklarace zásad mírového soužití*. Praha: Universita Karlova, 1972. Acta Universitatis Carolinae: Iuridica Monographia, s. 59.

⁶⁵ KOSKENNIEMI, Martti. NATIONAL SELF-DETERMINATION TODAY: PROBLEMS OF LEGAL THEORY AND PRACTICE. *International and Comparative Law Quarterly*. **43**(2). ISBN 10.1093/iclqaj/43.2.241. Dostupné také z: <http://iclq.oxfordjournals.org/cgi/doi/10.1093/iclqaj/43.2.241>, s. 245.

⁶⁶ KOSKENNIEMI, Martti. NATIONAL SELF-DETERMINATION TODAY: PROBLEMS OF LEGAL THEORY AND PRACTICE. op. cit., s. 246.

c) sebeurčení pro komunity, které nejsou koloniemi a které žijí v existujícím státu, v rámci kterého jim náleží interní sebeurčení jako výkon menšinových práv.⁶⁷

Borgen ještě dále přidává další kategorii práva na sebeurčení, a to právo na externí sebeurčení mimo kolonizační rámec v některých extrémních případech.⁶⁸

Lze tak uzavřít, že právo na sebeurčení můžeme vnímat ve dvou hlavních rozdílných formách. Jednak jako tzv. interní sebeurčení, kdy právo na sebeurčení náleží etnickým skupinám, které je opravňuje k účasti na rozhodovacím procesu v rámci státu.⁶⁹ Prakticky toto právo může být vyjádřeno zejména realizací volebního práva národnostních menšin. Druhou formou je pak tzv. právo na externí sebeurčení, které dává jeho nositeli možnost stávající stát opustit a zvolit si vlastní politický statut (tzn. vytvoří vlastní suverénní stát). Právě ono externí pojetí práva na sebeurčení v podobě secese se stalo předmětem široké odborné diskuze.

⁶⁷ BORGEN, Christopher J. The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self – Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia. *Chicago Journal of International Law*. 2009, **10**(1), 1-33, s. 9.

⁶⁸ BORGEN, Christopher J. The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self – Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia. *Chicago Journal of International Law*. 2009, **10**(1), 1-33, s. 9.

⁶⁹ CASSESE, Antonio. *Self-determination of Peoples. A Legal Reappraisal*: Cambridge University Press, 1995, s. 124.

2.2 Secese

Dosažení externího sebeurčení rozlišujeme primárně na jednostrannou (unilaterální) a konsenzuální secesi. Konsenzuální secese vyházi ze vzájemné dohody stran, a proto zpravidla nebývá předmětem větších konfliktů.

2.2.1 Definice secese

Termín secese, z latinského *secedere*, z nějž je odvozen anglický výraz *secession*, obvykle označuje oddělení, povstání nebo rozkol. Do poloviny 19. století byl užíván zejména v náboženství, jako oddělení těla a duše. I proto byla první secese v Evropě náboženská. Po rozkolu ve skotské The Church of Scotland v roce 1733 separatisté sami sebe označovali jako *seceders* a založili vlastní církev, The Secession Church. Počátkem 19. století následovaly první secese politické, kdy ve Spojených státech amerických usilovaly menší státy o vystoupení z unie. V současnosti se tento pojem používá již převážně ve smyslu formálního odtržení členství ve federální unii, alianci nebo odtržení od politické nebo náboženské organizace.⁷⁰ Avšak ani mezi odborníky nepanuje shoda na jasné definici tohoto pojmu.

*Většina teorií (teoretiků) secese se zaměřuje na odtržení části území ze státu/území s mezinárodní suverenitou. Společným znakem je požadavek části společnosti po odloučení od ústřední politické moci s cílem vyhlásit nezávislost.*⁷¹ Podle Berana je secese odtržení územně vymezené části a její populace od státu a jeho centrální vlády⁷². John R. Wood secesi definuje jako „*formální odloučení jednoho z členů politické jednotky od centrální autority.*“⁷³ Podle M. Tomze k secesi dochází odtržením obyvatel a teritoria od existující vlády, za předpokladu, že po získání nezávislosti dojde ke konstituování samostatného státu.⁷⁴

Obdobně charakterizuje secesi i Allen Buchanan: „*Secese...je snahou vyčlenit se z pravomocí autority státu, a to ne opuštěním pod něj spadajícího teritoria, ale změnou státních hranic jej určujících tak, aby o secesi usilující subjekt a jím nárokové teritorium již nebyly jeho součástí. Požadavek na právo emigrovat je pouze výzva pro*

⁷⁰ Definice secese dostupná na: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/secession>

⁷¹ ROSŮLEK, Přemysl. Politický secesionismus: Allen Buchanan a jeho kritici. Brno: Barrister, 2014. ISBN 978-80-7485-037-0, s. 20.

⁷² BERAN, Harry. 1984. „A Liberal Theory of Secession.“ *Political Studies*, No.32, s. 21–31, s. 21.

⁷³ WOOD, John R. *Secession: A Comparative Analytical Framework*. *Canadian Journal of Political Science*. 1981, 14(1), 107-134, s. 110.

⁷⁴ TOMZ, Michael. *Political Obligation and Political Secession*. 1994., s. 29.

*státní autoritu, aby udržela své občany na svém území. Požadavek na právo na secesi je výzvou pro samotný stát a jeho územní uspořádání. Je třeba zdůraznit: secesi nutně provází nárokování území.*⁷⁵ Secesionistické hnutí je na základě svých ambicí postaveno nejen před problém prokázání své politické legitimacy, ale musí také disponovat oprávněným nárokem na požadované území. Allen Buchanan zařazuje secesi k projevům politické opozice vůči centrální moci. Tomuto se tato práce bude krátce věnovat dále. *Velmi širokou definici secese poskytli Pavkovic a Radan, když takto označují „formální vystoupení ze svazku, federace, politické nebo náboženské organizace apod.*⁷⁶

Dle J. R. Wooda jsou secesionistická hnutí „*teritoriálně definované skupiny usilující o formální odloučení od ústřední politické moci a o vyhlášení nezávislého státu*“. Jedná se tak o protiklad politické integrace.⁷⁷ Wood rovněž rozlišuje mezi secesí a separatismem. Pro separatismus jsou typické požadavky na provinční práva nebo regionální autonomii, secesionistická hnutí mají přísnější podmínky, jelikož se jedná o požadavek formálního oddělení jednotky s vlastním nezávislým statutem od centrální politické autority.⁷⁸

Vlivem velikosti skupiny na právo na secesi se zabývá D. Philpott. Dle Philpotta mají i menší regiony, potažmo „*městské státy*“, právo na secesi, což ukazuje na příkladu Andorry, Lichtenštejnska, Monaka či Singapuru. Nicméně aby mohlo být území považováno za nezávislé, musí plnit určité funkce státu, jako je doprava, školství, zdravotnictví či udržování obecního pořádku. Menší jednotky, které tvoří pouze několik osob, jako je sousedství nebo rodina, tato kritéria nenaplňují.⁷⁹ Philpott rovněž rozlišuje mezi secesí a rebelií. Rebelové se snaží o ilegální svržení existující vlády, kdežto secesionistické skupiny se odloučí od státní moci legální cestou. Ovšem i rebelie může být ospravedlněna, pokud stát neposkytuje minimální liberální spravedlnost.⁸⁰ Podle amerického politologa českého původu Iva D. Duchacka secese na úrovni státu vychází

⁷⁵ BUCHANAN, Allen. *Toward a Theory of Secession. Ethics*. The University of Chicago Press, 1991, **101**(2), 322-342, s. 326-7.

⁷⁶ PAVKOVIC, Aleksander a Peter RADAN. *Creating new states: theory and practice of secession*. 2007, s. 5.

⁷⁷ WOOD, John R. *Secession: A Comparative Analytical Framework*. *Canadian Journal of Political Science*. 1981, **14**(1), 107-134, s. 111

⁷⁸ WOOD, John R. *Secession: A Comparative Analytical Framework*. op. cit., s. 110.

⁷⁹ PHILLPOT, D. *In Defense of Self-Determination. Ethics*. 1995, **105**(2), 352-385. ISSN 0014-1704, s. 366.

⁸⁰ PHILLPOT, D. *In Defense of Self-Determination. Ethics*. op. cit., s. 368.

z interního etnického nebo teritoriálního pluralismu, kdy se „bývalá subnacionální teritoriální zájmová skupina objeví jako nový teritoriální národní stát, který je uznán ostatními národními státy a má s nimi diplomatické vztahy, jakož i s tím státem, jehož byl dříve součástí.“⁸¹

Pro úplnost ještě připomeneme D. L. Horowitze, který secesi jako prostředek řešení konfliktů v multi-etnických státech kritizuje. Secese dle Horowitze nevede k vytvoření etnicky homogenních států.⁸² Horowitz ve svém díle *Ethnic Groups in Conflict* rozpracoval kategorizaci skupin a regionů podle toho, jaká je pravděpodobnost jejich odtržení od současného státu. Horowitz vycházel z předpokladu, že závislost mezi pozicí skupiny v regionu rozhoduje o pravděpodobnosti secese. (blíže viz Tabulka 1 na následující straně).

⁸¹ DUCHACEK, Ivo D. Comparative federalism: The territorial dimension of politics. Holt, Rinehart and Winston, 1970, s. 63.

⁸² HOROWITZ, Donald L. The Cracked Foundations of the Right to Secede. *Journal of Democracy*. 2003, **14**(2), 5-17. ISSN 10455736, s. 5.

Skupina a region	Politické požadavky	Překážky, obtíže	Kalkulace	Načasování relativní frekvence
zaostalá skupina v zaostalém regionu	proporcionalita v civilní správě	zamítnutí, proporcionalita v civilní správě, symbolické hodnoty (jazyk, náboženství)	secese bez ohledu na ekonomické ztráty	časné, časté
vyspělá skupina v zaostalém regionu	zastavení diskriminace	závažná diskriminace, opakované násilí	secese pouze s nízkými náklady	pozdní, někdy frekventované
vyspělá skupina ve vyspělém regionu	zastavení diskriminace, spotřeba příjmů, tam kde jsou generovány	závažná diskriminace, opakované násilí, migrace	secese pouze s nízkými náklady	pozdní, vzácné
zaostalá skupina ve vyspělém regionu	proporcionalita v civilní správě, spotřeba příjmů, tam kde jsou generovány	zamítnutí, proporcionalita, politické požadavky pochází od migrantů v regionu	secese bez ohledu na ekonomický profit či ztrátu	časné, vzácné

Tabulka 1) Horowitzova klasifikace dispozic k secesi⁸³

Dle A. Buchanana bývá secese často srovnávána s dalšími formami opozice vůči státní autoritě, jako je *revoluce*, a s odlišným způsobem, kterým se mohou občané oprostít od státní moci, *emigrací*. Na rozdíl od revoluce, primárním cílem separatistů není svržení stávající vlády ani zásadní ústavní, hospodářské či sociopolitické změny. Secesionisté se namísto toho snaží omezit pravomoci mateřského státu, aby nezahrnovala jejich vlastní skupinu a území. Právo na secesi území tak souvisí s odmítnutím územní politiky mateřského státu. Emigrace, na rozdíl od secese, nesouvisí s územními nároky skupiny obyvatelstva.⁸⁴ Buchanan rovněž tvrdí, že ne vždy je nutné definovat secesi jako separaci z existujícího státu s cílem vytvořit nový suverénní stát, což je možné demonstrovat na příkladu odštěpení kantonu Jura ve

⁸³ ZÁHOŘÍK, Jan. Ohniska napětí v postkoloniální Africe. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-1961-3, s.69.

⁸⁴ BUCHANAN, Allen. Toward a Theory of Secession. Ethics. The University of Chicago Press, 1991, **101**(2), 322-342, s. 326-7.

Švýcarsku, kde nedošlo k narušení územní celistvosti státu.⁸⁵

2.2.1.1 Iredentismus

V mezinárodní praxi se však často můžeme setkat i s dalšími formami politické dezintegrace, kterým může být například iredenta. Iredentismem označujeme snahu etnicky, kulturně, nábožensky či jazykově odlišné skupiny o odtržení jimi obývané části území od mateřského státu za účelem připojení ke státu disponujícímu společnými kulturními znaky.⁸⁶ Jednotná definice tohoto pojmu však neexistuje. Většina autorů mezi pojmy secese a iredentismus striktně rozlišuje, avšak vyskytují se i názory, které tyto pojmy více či méně ztotožňují. Např. podle Baara se jedná o specifickou formu separatismu, která je charakterizována snahou o oddělení určitého území od existujícího státu s cílem připojit ho ke státu jinému.⁸⁷ Obdobně Buchanan považuje iredentismus za jednu z forem secese, kdy úsilí o nabytí politické nezávislosti nemusí být hlavním cílem secesionistů. Tyto snahy mohou být uspokojeny i připojením území a obyvatelstva pod jurisdikci jiné vlády.⁸⁸ Horowitz považuje secesi a iredentu za obdobné pojmy, které však mohou představovat alternativu jeden druhému a nelze je tak zaměňovat.⁸⁹ Iredentismus lze rovněž považovat za závažnější porušení norem mezinárodního práva než secesi, protože na narušování územní celistvosti jednoho suverénního státu se kromě secesionistické skupiny podílí i jiný suverénní stát.⁹⁰ Z tohoto důvodu pak Buchanan považuje iredentismus za „*zvlášť nebezpečnou formu secese*“.⁹¹

2.2.2 Právo na secesi

Jak již bylo zmíněno výše, výkon práva na sebeurčení v podobě unilaterální secese narušuje jednu ze základních zásad mezinárodního práva, a to územní celistvost původního státu. Je tedy nutné nalézt odpověď na otázku, za jakých podmínek je

⁸⁵ ROSŮLEK, Přemysl. Politický secesionismus: Allen Buchanan a jeho kritici. Brno: Barrister, 2014. ISBN 978-80-7485-037-0, s. 20.

⁸⁶ HOROWITZ, Donald L. Ethnic groups in conflict. Berkeley: University of California Press, 1985. ISBN 05-200-5880-1, s. 229.

⁸⁷ BAAR, Vladimír. Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2002. Universum (Ostravská univerzita). ISBN 80-861-0166-5, s. 84.

⁸⁸ BUCHANAN In.: ROSŮLEK, Přemysl. Politický secesionismus: Allen Buchanan a jeho kritici. Brno: Barrister, 2014. ISBN 978-80-7485-037-0, s. 29.

⁸⁹ HOROWITZ, Donald L. Irredentas and Secessions: Adjacent Phenomena, Neglected Connections. International Journal of Comparative Sociology. 1992, **33**(1), 118-130, s. 118.

⁹⁰ HOROWITZ, Donald L. SELF-DETERMINATION: POLITICS, PHILOSOPHY, AND LAW. Nomos. 1997, **39**, s. 433.

⁹¹ ROSŮLEK, Přemysl. Politický secesionismus: Allen Buchanan a jeho kritici. Brno: Barrister, 2014. ISBN 978-80-7485-037-0, s. 29.

unilaterální secese legitimní. Podle Buchanana je stát legitimní, pouze pokud je demokratický a respektuje lidská práva, tedy secese od demokratického státu je nepřípustná.⁹² Ve stejném duchu se nese i rozhodnutí kanadského Nejvyššího soudu ve věci znovu odtržení Quebecu z roku 1998. Soud dovodil, že *prameny mezinárodního práva stanoví, že právo národů na sebeurčení je obvykle uskutečňováno pomocí interního sebeurčení – usilováním lidu o svůj politický, hospodářský, sociální a kulturní rozvoj v rámci existujícího státu.*⁹³ Dle tohoto posudku lze externí sebeurčení přiznat národům jen ve velmi výjimečných situacích:

- a) právo koloniálních národů na odtržení od imperiální mocnosti,
- b) mimo koloniální rámec pak jako právo na externí sebeurčení národa, který je pod cizí nadvládou či vykořisťováním,
- c) právo na externí sebeurčení lidu, kterému je upírán smysluplný výkon jeho interního sebeurčení.⁹⁴

Allen Buchanan ve své práci navazuje na toto rozhodnutí, když hovoří o *teorii nápravného práva (Remedial Right Only Theory)*. V jeho koncepci je právo na jednostrannou secesi chápáno jako nápravný prostředek v situacích kdy: a) dochází k rozsáhlému a trvalému porušování základních individuálních lidských práv a b) v případě nespravedlivého zabránění území cizím státem. Buchanan uvádí jako příklad první varianty hrubé porušování lidských práv ve Východním Pákistánu, který se následně od Západního Pákistánu oddělil, a došlo tak ke vzniku nového státu, Bangladéše. Příkladem druhé varianty jsou pak dle Buchanana Pobaltské republiky po jejich násilné anexi Sovětským svazem v roce 1940.⁹⁵ Buchanan tak chápe právo na unilaterální secesi jako právo subsidiární a nápravné, které však může vzniknout pouze za výše uvedených podmínek. Buchanan právo na jednostrannou secesi chápe jako subsidiární, které vzniká až naplněním jedné ze dvou zmíněných možností. K prolomení

⁹² BUCHANAN, Allen. *Democracy and Secession*. In Moore, Margaret ed. *National Self-Determination and Secession*. New York: Oxford University Press. 1998, s. 29.

⁹³ *Reference re Secession of Quebec*, 2 S.C.R. 217, para. 126.

⁹⁴ ŠAFAŘÍK, Radan. *Role práva národa na sebeurčení v procesu vzniku samostatného Kosova a jeho následném uznání*. Brno, 2010.

⁹⁵ BUCHANAN, Allen E. *Justice, legitimacy, and self-determination: moral foundations for international law*. Oxford: Oxford University Press, 2004. *Oxford political theory* (Oxford University Press). ISBN 01-982-9535-9, s. 353.

zásady územní celistvosti původního státu na úkor práva na sebeurčení národa v rámci tohoto státu by tak docházelo pouze jako důsledek porušování lidských práv nebo porušením zásady použití síly či hrozby silou.

Shrneme-li, secese je v současném mezinárodním pojetí možná pouze v případech (1) dekolonizace, (2) protiprávní vojenské okupace území a (3) za situace, kdy je národnostní skupině odepíráno právo podílet se na vládě, tedy případ unilaterální secese.⁹⁶

Podle Buchanana by mělo mezinárodní právo rozlišovat mezi legitimní a nelegitimní secesí. Upozorňuje, že mezinárodněprávním uznáním práva na secesi bez jasně stanovených podmínek by se mohlo toto právo mohlo stát prostředkem vydírání ze strany menšiny, a blokovat tak demokracii. Dále by morálně ospravedlnitelná secese v mezinárodním právu měla splňovat následující kritéria: *(1) přinést více uspokojení, než existuje při zachování statut quo; (2) návrh musí být morálně progresivní a musí splňovat kritéria minimálního realismu; (3) secese musí být přijatelná pro široké mezinárodní publikum; (4) secese nesmí být v rozporu s morálně přijatelnými a hluboce zakořeněnými principy existujícího mezinárodního práva; (5) princip nesmí podněcovat nové bezpráví, jako jsou etnické čistky, ani k nim zavdávat příčiny.*⁹⁷

Podle dalšího zastávce remediální teorie, A. Birche, mají skupiny obyvatel, které nedosahují požadovaného vlivu v liberální demokracii, i jiné alternativy, jak realizovat svá práva (např. realizací práva na shromažďování, práva na svobodu projevu, volebního práva). Není tedy vždy nutné uvažovat o odtržení od státu.⁹⁸ Birch neztotožňuje shodu skupiny obyvatel na secesi jako právo na secesi. Secese je tak ospravedlnitelná v případech, pokud:

- a) Skupina obyvatel byla k existujícímu státu přičleněna nedobrovolně, či byla podmaněna za použití síly a pokud tato skupina dlouhodobě projevuje nesouhlas se svým postavením ve státě,
- b) státní autorita dlouhodobě není schopná zajistit bezpečnost a ochranu základních práv této skupiny obyvatel,

⁹⁶ BUCHANAN. In MOORE, Margaret ed. *National Self-Determination and Secession*. New York: Oxford University Press, s. 333.

⁹⁷ BUCHANAN cit. in. ROSŮLEK, Přemysl. *Politický secesionismus: Allen Buchanan a jeho kritici*. Brno: Barrister, 2014. ISBN 978-80-7485-037-0, s. 69.

⁹⁸ BIRCH, Anthony H. *Another Liberal Theory of Secession*. *Political Studies*. 1984, **32**(4), 596-602, s. 588-9.

- c) není dodržována dohoda, která zaručuje dané skupině obyvatel základní práva nebo
- d) dlouhodobě dochází k nerespektování specifík ekonomického a politického vývoje regionu, čímž je tento region poškozován.⁹⁹

⁹⁹ BIRCH, Anthony H. Another Liberal Theory of Secession. *Political Studies*. op.cit., s. 600.

3 Případ Kosova z pohledu mezinárodního práva

3.1 Historický vývoj v Kosovu

Pro kosovskou otázku bylo podstatným výsledkem Balkánských válek v průběhu let 1912–1913 vyhlášení albánského státu 28. listopadu 1912 podporované Rakousko - Uherskem a Itálií. Albánský stát byl o rok později na Londýnské konferenci uznán, i když v menším rozsahu, než žádala albánská Prizrenská liga.¹⁰⁰ Za hranicemi nového státu se tak ocitlo zhruba 50 % Albánců, čímž bylo vytvořeno velmi krizové ohnisko napětí, které není uspokojivě vyřešeno dodnes.¹⁰¹ Následkem těchto smluv se Kosovo stalo součástí Srbska, oblast Metohije připadla Černé hoře. Koncem roku 1918 se zformoval Výbor národní obrany Kosova, který představoval první náznaky nezávislé politické reprezentace Kosova.

Po skončení první světové války se oblast Kosova stala součástí nově vzniklého Království Srbů, Chorvatů a Slovinců.¹⁰² V předválečné Jugoslávii Kosovu nebyla přiznána autonomie, navíc zde bylo silně upřednostňováno srbské etnikum na úkor Albánců. Bylo zakázáno vyučovat v albánštině, nebylo dovoleno vydávat knihy v albánštině, albánským velkostatkářům byla konfiskována půda.¹⁰³ Opačná situace nastala za druhé světové války, kdy většina Kosova připadla Albánii, v té době personální unií propojenou s Itálií. Po skončení války připadlo Kosovo, opět díky srbské expanzivní politice a nevelkému zájmu Albánie, Jugoslávii.

3.1.1 Od Josipa Tita ke Slobodanu Miloševićovi

V Titově Jugoslávii bylo Kosovo součástí *Autonomní oblasti Kosova a Metohije*, avšak její pravomoci byly nižší než u druhé autonomní části Srbska, Vojvodiny. Ústava z roku 1963 přinesla jednak změnu názvu na Socialistická federativní republika Jugoslávie, tak i zrovnoprávnění Kosova s Vojvodinou. Rovněž ústava zaručovala Albáncům základní práva a byli uznáni za právoplatnou národnostní menšinu. Tyto změny vyvrcholily roku 1969, kdy byla založena albánská univerzita v Prištině.

¹⁰⁰ Organizací Albánců, jejichž cílem bylo prosadit myšlenku sjednocení oblastí s albánským obyvatelstvem do jednoho celku a prosazování práv Albánců.

¹⁰¹ GIRGLE, Patrik. Kosovo. Praha: Libri, 2009, 162 s. ISBN 978-807-2774-333, s. 31.

¹⁰² Po státním převratu krále Alexandra Karadjordjeviće v roce 1929 neslo název Jugoslávie

¹⁰³ GIRGLE, P. Kosovo. op. cit., s. 34-36.

Jazykový zákon o rok později pak umožnil rozšíření albánštiny v médiích.¹⁰⁴ Změna ústavy v roce 1974 přiznala Kosovu postavení autonomní oblasti, čímž Kosovo získalo téměř shodné postavení s dalšími republikami tvořícími Jugoslávskou federaci.¹⁰⁵ Avšak republikám, na rozdíl od autonomních oblastí, bylo ústavně zachováno právo na oddělení se od federace.¹⁰⁶ Fakt, že Kosovo nikdy nezískalo statut svazové republiky, mělo určující vliv na jeho osud po zániku Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Vytvoření autonomní kosovské vlády a ústavního soudu v roce 1974 oslabilo federální orgány a Jugoslávie, což de facto vedlo ke vzniku konfederace. V roce 1980, po smrti J. B. Tita, pak moc převzala kolektivní hlava státu – Předsednictvo.

Významnou událostí pro vývoj kosovské pozice vůči Srbsku byl nástup Slobodana Miloševiče. V roce 1986 byl zvolen předsedou Svazu komunistů Srbska. Krátce po nástupu do funkce se začal profilovat jako velký nacionalista a zastánce práv srbského obyvatelstva. Slobodan Milošević v 90. letech 20. století pak rovněž sehrál důležitou roli během krvavého rozpadu Jugoslávie.¹⁰⁷

3.1.2 Vývoj v 90. letech a cesta ke kosovské krizi

2. července 1990 na shromáždění v Prištině byla prohlášena státotvornost albánského národa a deklarována suverenita Republiky Kosovo v rámci jugoslávské federace. V říjnu téhož roku byla v Kačaniku přijata Ústava Republiky Kosovo, tzv. Kačanická ústava. Dle Článku 2 této je pak Republika Kosovo součástí Jugoslávie. Prezidentem Republiky Kosovo byl poslanci zvolen Ibrahim Rugova.¹⁰⁸ Srbská ústava ze září 1990 pak zrušila poslední zbytky kosovské autonomie a definitivně podřídila provincii Srbsku.

V červnu roku 1991 vyhlásili Chorvaté a Slovinci nezávislost na Jugoslávské federaci, které v září téhož roku doplnili Makedonci, čímž se tak započal proces jejího rozpadu. Tento vývoj událostí měl za následek změnu dosavadního postoje albánského vedení a radikalizaci jeho požadavků. Na konci září 1991 bylo uspořádáno tajné

¹⁰⁴ GIRGLE, Patrik. Kosovo. Praha: Libri, 2009, 162 s. ISBN 978-807-2774-333, s. 48.

¹⁰⁵ Jednalo se o Chorvatsko, Slovinsko, Srbsko, Bosnu a Hercegovinu, Makedonii a Černou horu.

¹⁰⁶ HEIKE KRIEGER. *The Kosovo Conflict and international law: an analytical documentation, 1974-1999*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. ISBN 978-110-7404-533, s. 1.

¹⁰⁷ GIRGLE, P. Kosovo. op. cit., s. 65.

¹⁰⁸ GIRGLE, P. Kosovo. op. cit., s. 71-76.

referendum, v němž se drtivá většina kosovských voličů¹⁰⁹ vyslovila pro suverenitu provincie. 87 % voličů v provincii tvořili kosovští Albánci, kterých se většina přiklonila ke vzniku samostatného Kosova. Aby vizi vlastního státu podpořili, bojkotovali volby do srbského zákonodárného sboru v roce 1991. O rozdělení téměř jedné pětiny křesel, která byla dle zákona vyhrazena pro zástupce Kosova, tak rozhodovali pouze kosovští Srbové, což tak pomohlo S. Miloševićovi udržet své mocenské pozice.¹¹⁰

Později téhož roku přijala kosovská reprezentace rozhodnutí o nezávislosti Republiky Kosovo na Srbsku; následoval požadavek uznání suverenity a zapojení do řešení jugoslávské krize k Mezinárodní mírové konferenci o bývalé Jugoslávii (*International Conference on Former Yugoslavia – ICFY*). Jednalo se tak vůbec o první pokus mezinárodní uznání samostatného kosovského státu.¹¹¹ Mezinárodní společenství se v tomto případě drželo právní zásady *uti possidetis*, kdy byly uznávány pouze bývalé svazové republiky, a další změny vnitřních hranic Jugoslávie tak nebyly připouštěny.¹¹² Tento postup však v důsledku znamenal znemožnění zapojení kosovské diplomacie do řešení jugoslávské krize.¹¹³

Zásadním zlomem pro situaci v Kosovu bylo podepsání Daytonských dohod v prosinci 1995, které již nepředpokládaly vznik dalších států vzešlých z rozpadlé Jugoslávské federace. Badinterova komise, zřízená Evropským společenstvím v roce 1991 pro posuzování mezinárodního uznání států vzniklých rozpadem Jugoslávie. Evropské společenství přiznala právo na secesi pouze federativním republikám. Problém Kosova tak spočíval v tom, že statutu federativní republiky nikdy nedosáhlo.¹¹⁴ Kosovská reprezentace v důsledku Daytonských dohod opustila dosavadní politiku pasivní rezistence. Kosovští Albánci, po vzoru Republiky Srbské, která svého uznání

¹⁰⁹ Podle některých zdrojů až 99,7 % zúčastněných, viz např. HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. Panorama dějin. ISBN 80-854-6715-1, s. 41.

¹¹⁰ ALLEN, Bob. *Why Kosovo? The Anatomy of a Needless War*. Canadian Centre for Policy Alternatives, 1999. ISBN 0-88627-963-1, s. 14.

¹¹¹ GIRGLE, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri, 2009, 162 s. ISBN 978-807-2774-333, s. 75-78.

¹¹² Aplikace tohoto principu vycházela ze závěrů Arbitrážní komise Konference o bývalé Jugoslávii.

¹¹³ GIRGLE, Patrik. *Kosovo*. op. cit., s. 86-87.

¹¹⁴ JUDAH, Tim. *Kosovo: what everyone needs to know*. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-537345-5, s. 131.

dosáhla prostřednictvím etnického násilí¹¹⁵, dospěli k názoru, že pozornost mezinárodního společenství získají spíše násilím a revoltou než pasivitou.¹¹⁶

Nespokojenost s Daytonskými smlouvami, neschopnost řešení situace kosovskými politiky a tíživé sociální poměry způsobené mimo jiné i hospodářskými sankcemi uvalenými na Srbsko mezinárodním společenstvím tak přispěly k radikalizaci postojů kosovské společnosti. Situace v Kosovu od roku 1996 eskalovala do podoby občanské války, Kosovská osvobozenecká armáda (UČK) útočila na policejní stanice, přední představitele srbské komunity i se Srby sympatizující Albánce.¹¹⁷ Robert Gelbard, americký velvyslanec na Balkáně, pak v reakci na činnost UČK vydal v únoru 1998 prohlášení, kde označil UČK za teroristickou organizaci a rovněž ocenil činnost Slobodana Miloševiče, který podle jeho názoru přispěl ke stabilizaci jihovýchodní Evropy.¹¹⁸ Srbské masakry v Drenici z března 1998 a Račaku z ledna 1999 tak nastalou situaci nadále prohloubily. Řešení nepřinesla ani jednání z února 1999 z francouzského Rambouillet. Mírová dohoda z Rambouillet předpokládala řešení v podobě široké autonomie Kosova na Srbsku pod patronací mírových jednotek NATO a rovněž počítala s odzbrojením UČK. Mírovou smlouvu nejprve odmítly obě strany, UČK i Jugoslávie. Pro UČK zde chyběla garance úplné nezávislosti Kosova, avšak nakonec k podpisu dohody ze strany UČK došlo 18. března 1999. Slobodan Milošević tak, ani po přesvědčování amerického velvyslance z 23. března 1999, neučinil.¹¹⁹

3.2 Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244

Po neúspěchu Rambouilletských mírových jednání bylo Srbsko od 24. března do 10. června 1999 bombardováno jednotkami NATO v rámci Operace Spojenecká síla. Avšak k této operaci nebyl NATO udělen mandát ze strany Rady bezpečnosti OSN, kdy

¹¹⁵ Republika Srbská je samostatným útvar v rámci formálně sjednocené Bosny a Hercegoviny.

¹¹⁶ *KOSOVO: THE ROAD TO PEACE: CRITICAL IMPLEMENTATION ISSUES AND A "WHO'S WHO" OF KEY PLAYERS* [online]. ICG Balkans Report N°59, 1999 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/kosovo-the-road-to-peace.pdf>, s. 7.

¹¹⁷ BIEBER, Florian. a Židas. DASKALOVSKI. *Understanding the war in Kosovo*. Portland, OR: Frank Cass, 2003. ISBN 0714683272, s. 41.

¹¹⁸ GIRGLE, Patrik. *Kosovo*. op. cit, s. 99.

¹¹⁹ FINLAN, Alastair. *The Collapse of Yugoslavia 1991-1999*. Osprey Publishing, 2004. ISBN 978-1841768052, s. 87.

došlo k vetu ze strany Ruska a Číny.¹²⁰ 10. června 1999 pak došlo ke schválení zásadní rezoluce RB č. 1244.¹²¹

Na základě této rezoluce vznikla mírová mise OSN v Kosovu (*United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*, UNMIK). Mandát pro garanci bezpečnosti a míru v oblasti pak měla mise Severoatlantické aliance KFOR.¹²² Rezoluce č. 1244 se stala rovněž právním podkladem pro odebrání správy nad Kosovem Jugoslávii a zřízení mezinárodní civilní správy v Kosovu. Pod přímé vedení OSN se tak dostala policie a soudnictví, civilní správa. Budování institucí a demokratizaci mělo na starosti OBSE a o ekonomickou pomoc se měla starat EU.¹²³ Mezinárodní správa Kosova byla plánována jako přechodná, do doby, než dojde k politickému vyřešení situace mezi kosovskými Srby a Albánci. Rezoluce předpokládala jako konečné řešení podstatnou autonomii a samosprávu Kosova. Rezoluce neobsahuje však přímo právo na sebeurčení kosovských Albánců. V rezoluci byla navíc, jako požadavek Ruska a Čínské lidové republiky, několikrát zmíněna garance územní celistvosti tehdejší Federativní republiky Jugoslávie.¹²⁴ Na ustanovení této rezoluce chránící územní celistvost Jugoslávie se později odvolávali odpůrci nezávislosti Kosova.

3.2.1 Ahtisaariho plán

Řešení nastolené rezolucí č. 1244 nevedlo do roku 2007 k zásadnímu posunu v řešení kosovské otázky. Srbové stále odmítali všechny varianty, ve kterých by Kosovo nebylo integrální součástí Srbska. Naopak Albánci odmítali návrat Kosova pod srbskou správu.¹²⁵ Důsledkem této neutěšené situace bylo na počátku roku 2007 představení plánu zvláštního zmocněnce OSN pro Kosovo Marttiho Ahtisaariho.¹²⁶ Ahtisaariho plán, známý také jako Souhrnný návrh řešení statutu Kosova (*Comprehensive proposal*

¹²⁰ ROBERTS, Adam. NATO's 'Humanitarian War' over Kosovo. *Survival*. 1999, 41(3), 102-123, s. 104.

¹²¹ Rezoluce S/RES/1244 (1999), dostupná z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>

¹²² NATO's role in Kosovo. In: *Not Atlantic Treaty Organization* [online]. 2010 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20100611233430/http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm

¹²³ United Nations Interim Administration Mission in Kosovo. In: *Un.org*[online]. [cit. 2017-03-27].

Dostupné z: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmik/background.shtml>

¹²⁴ WARBRICK, Colin. Kosovo: The Declaration of Independence. *The International and Comparative Law Quarterly*. 2008, 57(3), 675-690, s. 677.

¹²⁵ WARBRICK, Colin. Kosovo: The Declaration of Independence. *op., cit.*, s. 678.

¹²⁶ V letech 1994-2000 zastával funkci prezidenta Finska.

for the Kosovo status)¹²⁷, zaručoval Kosovu právo na vlastní ústavu, státní symboly či vlastní bezpečnostní složky. Zároveň by umožnil Kosovu vstupovat do mezinárodních závazků a být členem mezinárodních organizací; tedy organizací, čímž by *de iure* došlo k naplnění vnější suverenity Kosova. Avšak na druhou stranu se v tomto plánu nezmiňuje nezávislost Kosova na Srbsku. Srbsko se doporučeními z plánu odmítlo řídit a označilo jej za proti ústavní.¹²⁸

¹²⁷ *Comprehensive Proposal For the Kosovo Status Settlement*. 2007. Dostupné také z: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/Comprehensive%20Proposal%20.pdf>

¹²⁸ ROBERTS, Joel. Serbia Rejects U.N. Kosovo Plan. In: *Cbsnews.com* [online]. 2007 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.cbsnews.com/news/serbia-rejects-un-kosovo-plan/>

3.3 Jednostranné vyhlášení nezávislosti Kosova

Po neúspěchu Ahtisaariho plánu došlo 17. února 2008 k vyhlášení jednostranné nezávislosti Kosova na Srbsku. V odstavci 1 Deklarace nezávislosti pak bylo Kosovo prohlášeno za multietnický, světský a demokratický stát.¹²⁹

„My, demokraticky zvolení zástupci našeho lidu, tímto vyhlášíme Kosovo za nezávislý a svrchovaný stát. Toto vyhlášení odráží vůli našeho lidu a je v plném souladu s doporučeními zvláštního zmocněnce OSN Marttiho Ahtisaariho a jeho Souhrnného návrhu řešení statutu Kosova.“

Vyhlášení nezávislosti však bylo v rozporu s platnou ústavou Srbska z roku 2006, podle které je Kosovo součástí srbského území, ale odporovalo rovněž i dikci rezoluce RB č. 1244, která rovněž garantovala teritoriální integritu a suverenitu Srbska (tehdejší Svazové republiky Jugoslávie). Ústava Kosovské republiky účinná od 15. června pak vycházela zejména ze zásad, které přinesl Ahtisaariho plán. Přestože srbský parlament označil Deklaraci nezávislosti Kosova za nicotnou, byla nezávislost Kosova uznána několika státy hned v prvních dnech jeho existence. Mezi první patřily Spojené státy americké či Velká Británie. Do března 2017 uznalo Kosovo zatím 111 členských států OSN, 23 členských států Evropské unie a 24 z 28 členských států NATO.¹³⁰ Naopak státy, které samy mají vnitřní problémy s existencí národnostních menšin na svém území, nezávislost Kosova uznat výslovně odmítly z obavy před vznikem precedentu, který by jednostrannou secesi ospravedlnil. Jedná se mj. o Rusko, Čínskou lidovou republiku, Indii. Z členských států Evropské unie tak učinilo Slovensko, Španělsko, Řecko, Kypr a Rumunsko. K plnohodnotnému přijetí Kosova do OSN by však bylo nutné dosáhnout konsensu v Radě bezpečnosti OSN, která nové členy Valnému shromáždění OSN doporučuje.¹³¹ Muselo by rovněž dojít ke změně rezoluce č. 1244. Avšak takováto změna by vyžadovala změnu postoje Ruska a Číny k této otázce.

¹²⁹ *Kosovo declaration of Independence* [online]. In: . [cit. 2017-03-28]. Dostupné z:

http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/Dek_Pav_e.pdf

¹³⁰ Seznam států, které uznaly/neuznaly nezávislost Kosova viz: International recognition of Kosovo. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/International_recognition_of_Kosovo

¹³¹ Viz Čl. 4 odst. 2 Charty OSN: „Přijetí každého takového státu za člena Organizace spojených národů se děje rozhodnutím Valného shromáždění na doporučení Rady bezpečnosti.“

3.4 Posudek Mezinárodního soudního dvora ve věci kosovské nezávislosti

Nejednotný názor členů mezinárodního společenství, a především odpor Srbska k jednostrannému vyhlášení nezávislosti vedl k vydání posudku Mezinárodního soudního dvora ve věci kosovské nezávislosti. V důsledku toho přijalo 8. října 2008 Valné shromáždění OSN rezoluci č. 63/3¹³², která požadovala po soudním dvoru, na základě Čl. 96 odst. 1 Charty OSN a Čl. 65 Statutu MSD, odpověď na otázku:

„Je jednostranné vyhlášení nezávislosti dočasnými orgány kosovské samosprávy v souladu s mezinárodním právem?“¹³³

Tuto rezoluci podpořilo celkem 77 států, 74 se zdrželo hlasování a 6 bylo proti.¹³⁴ Hlavním argumentem proti této rezoluci bylo, že vyhlášení nezávislosti je otázkou politickou a nikoliv právní.

Výše položenou otázku můžeme považovat za poněkud nepřesnou a svazující, neboť Soud dospěl k závěru, že není s to posuzovat právní následky vyhlášení nezávislosti Kosova ani to, zda Kosovo dosáhlo státnosti.¹³⁵ Soud tak posuzoval „pouze“, zdali je konkrétní akt vyhlášení nezávislosti Kosova v souladu s obecným mezinárodním právem.¹³⁶ Soud se však rovněž pustil do analýzy, kdo vlastně nezávislost Kosova vyhlásil. Soud se v této otázce pravděpodobně chtěl vyhnout řešení rozporu mezi Deklarací nezávislosti a rezolucí č. 1244, když dospěl k závěru, že k vyhlášení nezávislosti došlo vůlí kosovského lidu, a ne ze strany prozatímních institucí (které jsou zmíněny v předložené otázce).^{137,138} Soud rovněž dovedl, že

¹³² Rezoluce A/RES/63/3 (2008) dostupná z

<http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Kos%20A%20RES63%203.pdf>

¹³³ „Is the unilateral declaration of independence by the Provisional Institutions of Self-Government of Kosovo in accordance with international law?“

¹³⁴ Backing request by Serbia, General Assembly decides to seek International Court of Justice ruling on legality of Kosovo's independence. In: *un.org* [online]. 2008 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.un.org/press/en/2008/ga10764.doc.htm>

¹³⁵ Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo, ICJ Advisory Opinion, §51.

¹³⁶ JUNGWIRTH, Tomáš. Status Kosova v posudku MSD. *Časopis českých právníků Všeohrd*. 2011. Dostupné také z: <http://casopis.vseohrd.cz/2011/12/status-kosova-v-posudku-msd/>

¹³⁷ VIDMAR, Jure. Unilateral Secession and Multilateral State-Making. In: SUMMER, James (ed.). *Kosovo: A Precedent? The Declaration of Independence, the Advisory Opinion and*

zmíněná rezoluce č. 1244 neobsahuje ustanovení, která by se zabývala docílením konečného statutu Kosova.¹³⁹ Soud tak v poměru hlasů deset ku čtyřem rozhodl, že vyhlášení nezávislosti Kosova nezakládá obecné porušení mezinárodního práva. Problematicke možnosti podle mezinárodního práva legální secese se však věnovala řada samostatných stanovisek jednotlivých států.¹⁴⁰ Avšak názory na tuto problematiku se mezi nimi lišily.

Pro zkoumanou problematiku unilaterální secese však nelze opomenout dva dílčí, avšak neméně důležité názory Soudu. První z nich se týkal územní celistvosti státu. Soud dovedl, že zásada územní celistvosti se uplatňuje pouze na vztahy mezi státy. Z toho vyplývá, že povinnost dodržovat územní celistvost se vztahuje pouze na státy, a nikoliv na secesionistické jednotky. Secesionistické hnutí se tak při realizaci svého práva na sebeurčení v podobě unilaterální secese nedopouští porušení zásady územní celistvosti, resp. není vázáno tuto zásadu respektovat.¹⁴¹ Rovněž je důležité, že Soud konstatoval, že některé další vyhlášení nezávislosti či projevy jednostranné secese však mohou, na rozdíl od Kosovského případu, porušení mezinárodního práva vyvolat. Konkrétně se jedná o akty vyhlášení nezávislosti (secese), které jsou spojeny s protiprávním použitím síly či jiným závažným porušením kogentních norem (*ius cogens*) mezinárodního práva.¹⁴² Tento názor Soudu potvrzuje zavedenou praxi mezinárodního společenství jako například v případech Jižní Rhodesie či Severokyperské turecké republiky.¹⁴³

Implications for Statehood, Self-Determination and Minority Rights. Martinus Nijhoff Publishers, 2011, s. 152-154.

¹³⁸ Srov. odlišné stanovisko soudce Petera Tomky k tomuto posudku.

¹³⁹ Soud připomněl, že pokud Rada bezpečnosti v minulosti vymezila statut určitého území, učinila tak výslovně a s jasně stanovenými kritérii. V této rezoluci Rada bezpečnosti „pouze“ zavazuje aktéry ke spolupráci s ICTY a UČK ke složení zbraní. In.: Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo, ICJ Advisory Opinion § 144.

¹⁴⁰ Písemná stanoviska jednotlivých států dostupná z: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&case=141&code=kos&p3=1>

¹⁴¹ Právo na secesi v souvislosti se situací Kosova a Krymu. In: ŠTURMA, Pavel (ed.). *Mezinárodní právo a státní území*. Praha, 2015, s. 179-193. ISBN 978-80-87975-42-5, s. 187.

¹⁴² Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo, ICJ Advisory Opinion, §81.

¹⁴³ Právo na secesi v souvislosti se situací Kosova a Krymu. In: ŠTURMA, Pavel (ed.). *Mezinárodní právo a státní území*. Praha, 2015, s. 179-193. ISBN 978-80-87975-42-5, s. 188.

Řešení Kosovského případu tak skýtalo příležitost jedinečnou pro definici secese v obecném mezinárodním právu. Avšak vzhledem k nevhodně položené zkoumané otázce a obecné neochotě Mezinárodního soudního dvora vyslovit zásadní řešení, se tomu tak nestalo. Vzniku obyčejového pravidla unilaterální secese nenasvědčuje ani mezinárodní praxe po roce 1945. Je tak možné se ztotožnit s názorem kanadského Nejvyššího soudu, který byl představen v předchozím textu, tedy, že mimo proces dekolonizace není problematika secese v mezinárodním právu upravena, avšak na druhou stranu není ani výslovně zakázána. Můžeme tak uzavřít, že secesionistická jednotka sice může vyhlásit svou nezávislost, aniž by došlo k implicitnímu porušení mezinárodního práva. Avšak mateřský stát může proti těmto snahám aktivně zasahovat.¹⁴⁴

¹⁴⁴ BUREŠ, Pavel, Martin FAIX a Ondřej SVAČEK. *Vznik a uznání státu: aktuální pohled mezinárodního práva*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-83-0, s. 80-81.

4 Případ Krymu z pohledu mezinárodního práva

4.1 Historické souvislosti krymského případu

Nejprve se stručně podíváme na historické souvislosti, které jsou nezbytné pro pochopení současných událostí na Krymu. Krymský poloostrov se stal formálně součástí Ruského impéria v roce 1793 za panování Kateřiny Veliké. Poloostrov byl silně zasažen porážkou Ruska v Krymské válce koalici Turecka, Francie a Britů.

V roce 1921 byl Krymský poloostrov začleněn do nově deklarované Ruské sovětské federativní socialistické republiky, jejíž součástí byl následně jako Krymská autonomní sovětská socialistická republika do roku 1944. Po druhé světové válce byla autonomní republika zrušena a vznikla Krymská oblast. 19. února 1954 schválilo, u příležitosti třisetletého výročí Perejaslavské dohody, na základě které byla Ukrajina spojena s Ruskem, Prezidium Nejvyššího sovětu Sovětského svazu dekret „*O převodu Krymské oblasti z Ruské SFSR do Ukrajinské SSR*“, čímž byla oblast včleněna pod Ukrajinskou SSR. Argumentováno zde bylo mimo jiné zemědělskou a energetickou závislostí poloostrova na Ukrajině.¹⁴⁵

Po rozpadu Sovětského svazu se na Krymském poloostrově začaly projevovat rostoucí separatistické snahy převládajícího ruského obyvatelstva. 20. ledna 1991 se v Krymské oblasti uskutečnilo referendum¹⁴⁶, ve kterém se přes 93 % voličů¹⁴⁷ vyslovilo pro vznik Autonomní sovětské republiky Krym. Na základě výsledků tohoto referenda byla následně zákonem Vrchního sovětu Ukrajinské SSR vytvořena Autonomní sovětská republika Krym. Toto rozhodnutí bylo v následujících měsících promítnuto i do ústavního pořádku nezávislé Ukrajiny. Ukrajinská SSR přijala zákon o "Vytvoření krymské Autonomní sovětské socialistické republiky". V únoru 1992 Krymská národní rada zrušila autonomii v rámci Ukrajiny. Následně byla 5. května vyhlášena Krymská republika. O den později byla přijata nová ústava, která měl být potvrzena v srpnovém referendu. Po tlaku ukrajinského parlamentu byla tato rozhodnutí zrušena a v červnu téhož roku byl pro Krym znovu dohodnut statut autonomní republiky. Na druhé straně

¹⁴⁵ *Transition to democracy*. Strasbourg: Council of Europe Pub., c1997. ISBN 978-928-7133-564, s. 33-34.

¹⁴⁶ Hlasovalo se o otázce "Jste pro založení Krymské Autonomní Socialistické Republiky jako součástí Svazu sovětských socialistických republik a účastníka Svazové smlouvy?"

¹⁴⁷ Hlasování se zúčastnilo 1 441 019 voličů, což představovalo 81,37 % obyvatel uvedených v seznamech voličů pro referendum.

21. května 1992 se ruský parlament usnesl na neplatnosti dekretu z roku 1954, na jehož základě Ukrajina získala Krym.¹⁴⁸

Situace opět eskalovala v květnu 1994 poté, co rozhodnutím Krymského parlamentu byla znovuzavedena Ústava z roku 1992, která dělala Krym méně závislým na Ukrajině. Situaci se podařilo uklidnit po ukrajinských prezidentských volbách, ve kterých zvítězil prorusky orientovaný kandidát Leonid Kučma. Spojené státy americké, Velká Británie i Ruská federace deklarovaly územní celistvost a platnost hranic Ukrajiny v Budapešťském memorandu z 5. prosince 1994.¹⁴⁹ Na základě těchto slíbených bezpečnostních záruk v Budapešťském memorandu se Ukrajina vzdala svých jaderných zbraní. Zároveň se připojila ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní (*Treaty on the Non-Prolifertion of Nuclear Weapon*).¹⁵⁰

Ústava Ukrajiny z roku 1996 vymezuje postavení Autonomní republiky Krym v článku 134 takto: „Krym je nedílnou součástí Ukrajiny a otázky týkající se svých pravomocí musí řešit *v rámci této pravomoci, stanovené Ústavou Ukrajiny*“.¹⁵¹ Zvláštní status v rámci Ukrajiny pak mělo i město Sevastopol, kde se nachází námořní základna. Tato původně sovětská základna je pak od roku 1997 pronajata Ruské federaci.¹⁵²

4.1.1 Ruská armáda na území poloostrova Krym

Na základě dohod z května roku 1997 došlo k rozdělení Černomořské flotily mezi Rusko a Ukrajinu v poměru 81,7 % ku 18,3 % ve prospěch Ruska. Pronájem Sevastopolské vojenské základny byl sjednán původně na dobu 20 let do roku 2017.¹⁵³ V dubnu 2010 byl Charkovským paktem, uzavřeným prezidenty Vladimírem

¹⁴⁸ DROHOBYCKY, Maria. *Crimea: dynamics, challenges and prospects*. Lanham, [Md.]: American Association for the Advancement of Science, c1995. ISBN 978-0847680672, Chronology of Events in Crimea.

¹⁴⁹ Budapest Memorandums on Security Assurances, 1994. New York: Council on Foreign Relations, dostupné z: <http://www.cfr.org/nonproliferation-arms-control-and-disarmament/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484>

¹⁵⁰ K tomu srov. ŠÍR, Jan. *Denuklearizace Ukrajiny, Běloruska a Kazachstánu*. V Praze: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2169-2.

¹⁵¹ BÍLKOVÁ, Veronika. Mezinárodněprávní aspekty aktuálního vývoje na Krymu. *Jurisprudence*. 2014, **2014**(3), 34-40. ISSN 1802-3843, s. 34.

¹⁵² SOLCHANYK, Roman. *Ukraine and Russia: the post-Soviet transition*. Lanham, MD: Rowman, c2001. ISBN 978-0742510180, s. 179.

¹⁵³ SHERR, James. Russia-Ukraine rapprochement? The black sea fleet accords. *Survival*. 2008, **39**(3), 33-50. DOI: 10.1080/00396339708442925. ISSN 0039-6338. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396339708442925>

Medvěděvem a Viktorem Janukovyčem, prodloužen pronájem vojenské základny Rusku až do roku 2042.¹⁵⁴ Rusko za umístění až 25 000 svých vojáků a vojenské techniky nabídlo Ukrajině přes půl miliardy amerických dolarů. V dohodách o Černomořské flotile byla stanovena pravidla pobytu a fungování ruských jednotek na území Ukrajiny včetně jejich maximálního počtu. Rusko se podpisem dohod rovněž zavázalo, že jeho vojenská činnost bude probíhat, aniž by došlo k narušení suverenity Ukrajiny včetně vměšování se do jejích vnitřních záležitostí. Pobyt ruských vojsk na území Ukrajiny za respektování výše uvedených podmínek je v souladu s obecným mezinárodním právem.

4.2 Vyhlášení nezávislosti Krymu

11. března 2014 přijala Nejvyšší rada Autonomní republiky Krym a Rada města Sevastopol *Vyhlášení nezávislosti Autonomní republiky Krym a města Sevastopol*. Deklarace nezávislosti se dovolávala práva národů na sebeurčení, výslovně zmiňovala precedent uznání nezávislosti Kosova:

„My, poslanci Nejvyšší rady Autonomní republiky Krym a městské rady města Sevastopol, na základě ustanovení Charty Organizace spojených národů a mnoha dalších mezinárodních nástrojů, uznávajících právo národů na sebeurčení, taktéž s přihlédnutím k opětovnému potvrzení ze strany mezinárodního soudního dvora o Kosovu z 22. července 2010 na skutečnost, že jednostranné vyhlášení nezávislosti ze strany státu neporušuje žádná pravidla mezinárodního práva, přijímáme společné rozhodnutí: ...“

Dále se Deklarace zabývá státním uspořádáním Krymské republiky po referendu konaném 16. března. Deklarace hovoří o vyhlášení Krymu jako samostatného a svrchovaného státu a jeho následném připojení k Ruské federaci:

„1. Pokud v důsledku výsledků přímého vyjádření národů Krymu ze dne 16. 3. 2014 bude rozhodnuto o vstupu Krymu, tedy Autonomní republiky Krym a města Sevastopol, jako části Ruska, Krym bude po referendu prohlášen za nezávislý a svrchovaný stát s republikánskou formou vlády.“

¹⁵⁴ Ukraine extends Russia's Black Sea Fleet lease. *BBC NEWS* [online]. 2010 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8635345.stm>

2. *Republika Krym bude demokratický, sekulární a mnohonárodnostní stát, který je povinen udržovat mír mezi jednotlivými etniky a mezinárodní dohody na svém území.*

3. *Republika Krym jako nezávislý a suverénní stát, v případě relevantních výsledků referenda, podá k Ruské federaci návrh na přijetí Republiky Krym, na základě příslušné mezinárodní dohody s Ruskou federací, aby se stal novým subjektem Ruské federace.*“¹⁵⁵

Voliči se v referendu konaném 16. března 2014 se většinou 96 % při volební účasti 85 % vyslovili pro připojení Krymu k Ruské federaci. Druhou alternativou, pro kterou hlasovala 3 % voličů, byl návrat k Ústavě z roku 1992 za současného setrvání jako součást Ukrajiny. Výsledek referenda však uznalo kromě Ruské federace pouze dalších 14 členských států OSN.¹⁵⁶ Na základě výsledku tohoto referenda byla 18. března 2014 podepsána dohoda mezi Vladimírem Putinem a zástupci Autonomní republiky Krym o vstupu Autonomní Republiky Krym do Ruské federace – Smlouva o *přijetí Republiky Krym do Ruské federace*.¹⁵⁷ 21. března 2014 byla tato dohoda ratifikována v ruském parlamentu a od tohoto data také Ruská federace považuje Krym za součást svého území.¹⁵⁸ Právo na seburčení obyvatel Krymu aktivně podporovala Ruská federace, když nejprve uznala nezávislost Krymské republiky, kterou následně přičlenila ke svému území.

¹⁵⁵ Znění Deklarace v ruském jazyce viz Верховный Совет Крыма принял Декларацию о независимости Крыма и Севастополя. In: *SEVAS NEWS* [online]. 2014 [cit. 2017-04-09].

Dostupné z:

http://news.sevas.com/politics/deputaty_verhovnogo_soveta_kryma_prinyali_deklaraciju_o_nezavisimost

¹⁵⁶ Jedná se o Venezuelu, Kazachstán, Arménii, Kyrgyzstán, Ugandu, Afganistán, Severní Koreu, Sýrii, Bělorusko, Kubu, Bolívii, Súdán, Zimbabwe a Nicaraguu. Dále pak rovněž tři nečlenské (mezinárodně neuznané) státy Jižní Osetie, Abcházie a Náhorní Karabach.

¹⁵⁷ Podle názoru Andreje Ilarionova, bývalého ekonomického poradce ruské vlády, však byly výsledky krymského referenda zfalšovány. Připojení k Rusku si reálně přálo zhruba 34 % voličů. Obdobného názoru je např. i bývalá ukrajinská premiérka Julia Tymošenkova a další. In: *Crimea Referendum: 34 Percent, Not 97 Percent, Says Former Russian Government Adviser*. In: *Guardian Liberty Voice* [online]. 2014 [cit. 2017-04-21]. Dostupné z: <http://guardianlv.com/2014/03/crimea-referendum-34-percent-not-97-percent-says-former-russian-government-adviser/>

¹⁵⁸ BÍLKOVÁ, Veronika. Mezinárodněprávní aspekty aktuálního vývoje na Krymu. *Jurisprudence*. 2014, **2014**(3), 34-40. ISSN 180ů 2-3843, s. 34-5.

4.3 Mezinárodní reflexe dění na Krymu

Události na Krymu samozřejmě nemohly zůstat bez mezinárodní odezvy. V následující kapitole si představíme, jaká byla reakce členů mezinárodního společenství. Nejprve se budeme zabývat ekonomickými sankcemi uvalenými na Ruskou federaci.¹⁵⁹ Následně si blíže představíme reakci orgánů OSN a Mezinárodního trestního soudu.

4.3.1 Ekonomické sankce proti Ruské federaci

Prvotní reakcí ze strany Evropské unie, USA a Kanady na krymské události bylo uvalení zákazu cestování do EU a zmrazení majetku vybraným občanům Ruska, Ukrajiny a Krymu zodpovědným za krymské události. Tato omezení se týkala i několika společností.¹⁶⁰ K těmto omezením se později připojily i Albánie, Island, Černá hora a dále pak Austrálie, Nový Zéland a Japonsko. K podobnému sankcionování osob se uchýlila i Ruská federace.¹⁶¹

V červenci 2014 přistoupila Evropská unie k ekonomickým sankcím vůči Ruské federaci. Sankce byly několikrát prodlouženy, naposledy v březnu 2017.¹⁶² Některá omezení se týkají přímo i Krymu a města Sevastopol. Z těchto destinací je zakázán dovoz zboží, poskytování služeb z oblasti cestovního ruchu, prodeje technologií a rozvoje dopravní, energetické a telekomunikační infrastruktury.¹⁶³

Pozitivní účinek ekonomických sankcí vůči Rusku zhodnotil ekonom NATO Edward Hunter Christie. Sankce limitují Ruskou federaci v dalším postupu na východě

¹⁵⁹ Sankce uvalené na Ruskou federaci je nutno vnímat nejen v kontextu událostí na Krymu, ale v celém kontextu dění na východě Ukrajiny.

¹⁶⁰ Sankční seznam Evropské unie vůči Ruské federaci (březen 2017) dostupný z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017R0437>

¹⁶¹ Na sankčním seznamu Ruské federace můžeme nalézt i Čechy – Karla Schwarzenberga, Marka Ženíška a Jaromíra Štětínu. Na ruském sankčním seznamu jsou čtyři Češi. Je to pro mě čest, říká Schwarzenberg. In: *Rozhlas.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/zprava/na-ruskem-sankcnim-seznamu-jsou-ctyri-cesi-je-to-pro-me-cest-rika-schwarzenberg--1496077>

¹⁶² EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine. In: *European Union External Action* [online]. 2017 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/8322/EU%20restrictive%20measures%20in%20response%20to%20the%20crisis%20in%20Ukraine

¹⁶³ Illegal annexation of Crimea and Sevastopol: EU extends sanctions by one year. In: *Council of the European Union* [online]. 2016 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/06/17-annexation-crimea-sevastopol-eu-extends-sanctions/>

Ukrajiny.¹⁶⁴ Na druhou stranu podle mého názoru pouze ekonomické sankce nemohou dosáhnout stažení Ruska z Krymského poloostrova.

4.3.2 Reflexe Organizací spojených národů

Již 28. února 2014 se Ukrajina obrátila na Radu bezpečnosti OSN se snahou projednat zhoršování situace na Krymu, ohrožující územní celistvost Ukrajiny. Následně 42 států (včetně České republiky) navrhlo Radě bezpečnosti ke schválení rezoluci č. 189 ze dne 15. března 2014, ve které potvrzují svůj závazek respektovat suverenitu, nezávislost a územní celistvost Ukrajiny. Zároveň poznamenávají, že plánované referendum o statutu Krymu není povoleno ze strany Ukrajiny a dané referendum nebude zakládat žádný statut Krymu. Rovněž vyzývá všechny členské státy, aby nový statut Krymu neuznávaly.¹⁶⁵ Ruská federace však návrh této rezoluce vetovala.¹⁶⁶ Je však nutné podotknout, že Ruská federace vetovala návrh této rezoluce, přestože Čl. 27 odst. 3 Charty OSN *in fine* zakazuje členu Rady bezpečnosti zdržet se hlasování ve vlastní věci.¹⁶⁷

Otázku Krymu následně řešilo i Valné shromáždění OSN, které 27. března 2014 schválilo 100 hlasy rezoluci č. 68/262 s názvem „*Teritoriální integrita Ukrajiny*“.¹⁶⁸ Obě zmíněné rezoluce rovněž shodně připomínají Čl. 2 Charty OSN, podle kterého se *státy v mezinárodních vztazích musí zdržet použití síly nebo hrozby silou proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoliv státu* a rovněž zásadu řešení konfliktů *pokojnými prostředky*.¹⁶⁹ Garanci územní celistvosti Ukrajiny obsahuje i rezoluce Rady

¹⁶⁴ CHRISTIE, Edward Hunter. The Design and Impact of Western Economic Sanctions against Russia. *Th Rusi Journal*. 2016, **161**(3), 52-64.

¹⁶⁵ Rezoluce RB OSN, S/2014/189 ze dne 15 března 2014, dostupná z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_189.pdf

¹⁶⁶ Čínská lidová republika se hlasování v RB zdržela.

¹⁶⁷ K tomuto hlasování Ruska v Radě bezpečnosti blíže srov.: MILANO, Enrico. Russia's Veto in the Security Council: Whither the Duty to Abstain under Art. 27(3) of the UN Charter? *ZaöRV*. 2015, **2015**(75), 215-230. Dostupné také z:

http://www.zaoerv.de/75_2015/75_2015_1_a_215_232.pdf; MALENOVSKÝ, Jiří. Poznámky k mezinárodněprávním aspektům projednání otázky Krymu v OSN. *Mezinárodní vztahy*. 2015, **50**(3), 24-40, s. 31-35.

¹⁶⁸ Rezoluce VS OSN A/RES/68/262 ze dne 27. března 2014 dostupná z:

http://www.un.org/fr/documents/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/262&TYPE=&referer=/fr/&Lang=E

¹⁶⁹ Charta OSN Čl. 2 odst. 3: „*Všichni členové řeší své mezinárodní spory pokojnými prostředky tak, aby ani mezinárodní mír a bezpečnost, ani spravedlnost nebyly ohrožovány.*“; odst. 4: „*Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní*

bezpečnosti č. 2202 ze 17. února 2015.¹⁷⁰ I když tato rezoluce výslovně o Krymu nehovoří, představitelé Spojeného království či Spolkové republiky Německo při jejím schvalování zdůraznili protiprávnost anexe Krymu.¹⁷¹ Otázkou, kterou tato rezoluce neřeší zcela přesvědčivě, je jednostranná změna mezinárodně uznané hranice Ukrajiny. Rezoluce sice hovoří o úplné obnově kontroly státní hranice ukrajinskou vládou, avšak výslovně se nezmiňuje o hranici mezinárodně uznané, tedy včetně Krymského poloostrova. Na druhou stranu však primárním cílem této rezoluce nebylo řešit otázku Krymu, ale situaci na východní Ukrajině.¹⁷²

15. listopadu 2016 přijal Výbor OSN pro lidská práva 73 hlasy rezoluci pod názvem *„Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine)“*. V rezoluci je znovu potvrzena územní celistvost Ukrajiny. Zároveň se jedná o první dokument OSN, kde je zmíněno, že Ruská federace okupuje Krymský poloostrov (předchozí rezoluce vzešlé OSN o přímé účasti Ruska ani o pojmu anexe nehovořily). Jinými slovy jsou Krymská republika a město Sevastopol označeny jako dočasně okupované území. Ruská federace je v tomto dokumentu rovněž vyzvána, aby dodržovala své povinnosti okupační mocnosti vyplývající z mezinárodního práva; k ukončení zásahů proti obyvatelům Krymu, k propuštění nezákonně držených Ukrajinců a ke zrušení zákazu politické reprezentace krymských Tatarů (Mejlis).¹⁷³

Avšak je nutné si uvědomit, že jak Rada bezpečnosti, tak i Valné shromáždění OSN jsou orgány politickými, a nikoliv soudními, a nejsou tak s to kvalifikovaně posoudit soulad dané situace s mezinárodním právem. Jak konstatuje Malenovský: *„Jsou povolány (Rada bezpečnosti primárně, Valné shromáždění sekundárně) k tomu, aby posoudily, zda existuje nebezpečná situace či spor, a stanovily, jak OSN i její členové mají postupovat při nápravě nebezpečného stavu. V rámci těchto svých kompetencí přesto nejednou porušení mezinárodního práva iniciativně konstatují a*

celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů.“

¹⁷⁰ Rezoluce RB, S/2015/2202 ze dne 17. února 2015, dostupná z: <https://www.un.org/press/fr/2015/cs11785.doc.htm>

¹⁷¹ MALENOVSKÝ, Jiří. Poznámky k mezinárodněprávním aspektům projednání otázky Krymu v OSN. *Mezinárodní vztahy*. 2015, 50(3), 24-40, s. 26.

¹⁷² MALENOVSKÝ, Jiří. Poznámky k mezinárodněprávním aspektům projednání otázky Krymu v OSN, op. cit., s. 27-28.

¹⁷³ Rezoluce Výboru OSN pro lidská práva, A/C.3/71/L.26, ze dne 15.11.2016, dostupná z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.3/71/L.26&referer=https://www.google.cz/&Lang=E

cíleně na ně reagují. Bohužel tak nečiní ani automaticky, ani nestranně. Vše závisí na míře politického konsenzu v jednotlivých orgánech OSN.¹⁷⁴ Právně závazné posouzení Krymského případu tak bude muset vzejít z mezinárodního soudního orgánu, obdobně jako tomu bylo v případě Kosova.

4.3.3 Reakce Mezinárodního trestního tribunálu

Určitou cestou, jak by se rozhodnutí (např. Mezinárodního soudního dvora či jiného nadnárodního soudního orgánu) v Krymském případě mohlo ubírat, můžeme spatřovat v názoru Mezinárodního trestního soudu. Vrchní žalobkyně tohoto soudu Fatou Bensouda ve Zprávě o řešení předběžných otázek (*Report on Preliminary Examination Activities*)¹⁷⁵ ze 14. listopadu 2016 uvedla mimo jiné, že: „Z dostupných informací vyplývá, že na území Krymu a Sevastopolu probíhá mezinárodní ozbrojený konflikt mezi Ukrajinou a Ruskou federací. Tento mezinárodní ozbrojený konflikt začal nejpozději dne 26. února, kdy Ruská federace nasadila své ozbrojené síly, aby získala kontrolu nad částí území Ukrajiny bez souhlasu ukrajinské vlády. Mezinárodní ozbrojený konflikt pokračoval i po 18. březnu 2014 do té míry, že se situace na území Krymu a Sevastopolu fakticky rovná okupaci.“¹⁷⁶ Na základě této zprávy Ruská federace na protest odvolala svůj podpis pod (Římským) Statutem mezinárodního trestního tribunálu.¹⁷⁷

4.3.4 Ukrajinská otázka před Evropským soudem pro lidská práva

Pro úplnost reflexe zkoumaných událostí dodejme, že Ruské počínání na Krymu a na východní Ukrajině (zejména v oblasti Luhansku a Doněcku) se stalo předmětem několika stížností Ukrajiny k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ukrajina namítala mnohačetné porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.¹⁷⁸ Ukrajina zde poukazovala na zabití ukrajinských vojáků i civilního obyvatelstva v důsledku nezákonného připojování Krymu a ruské podpory separatistických

¹⁷⁴ MALENOVSKÝ, Jiří. Poznámky k mezinárodněprávním aspektům projednání otázky Krymu v OSN. *Mezinárodní vztahy*. 2015, 50(3), 24-40, s. 26.

¹⁷⁵ *Report on Preliminary Examination Activities (2016)*. 14. 11. 2016. Dostupné také z: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=161114-otp-rep-PE>

¹⁷⁶ *Report on Preliminary Examination Activities (2016)*, op. cit., § 158.

¹⁷⁷ Russia withdraws signature from international criminal court statute. In: *The Guardian* [online]. 2016 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/nov/16/russia-withdraws-signature-from-international-criminal-court-statute>

¹⁷⁸ Zejména porušení práva právo na život, zákazu mučení, práva na svobodu a bezpečnost, právo na spravedlivý proces, soukromý život, svobodu náboženského vyznání, svobodu projevu, zákaz diskriminace a další.

ozbrojených skupin Východní Ukrajina. Dále pak Ukrajina poukázala na to, že řada krymských Tatarů byla podrobena špatnému zacházení z důvodu jejich etnického původu nebo pokusům chránit ukrajinské národní symboly. Ukrajinští státní příslušníci žijící na Krymu a Sevastopolu byli automaticky uznáni za ruské státní příslušníky. Rovněž bylo upozorněno, že byl vyvíjen tlak na ty, kteří vyjádřili přání zůstat státními občany Ukrajiny.¹⁷⁹

¹⁷⁹ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *European Court of Human Rights communicates to Russia new inter-State case concerning events in Crimea and Eastern Ukraine: Press Release*. ECHR 296 (2015).

4.4 Právo na sebeurčení národa a secesi v případě Krymu

O právo národů na sebeurčení se opírá jak Deklarace nezávislosti Krymské republiky, tak i smlouva mezi Ruskou federací a Krymskou republikou o včlenění poloostrova do Ruské federace. Spornou otázkou však může být, zdali je možné obyvatele Krymu označit za národ. Podle Bílkové se jedná pouze o „*vnitřně heterogenní národnostní menšinu*“ (Rusů, Ukrajinců, Krymských Tatarů aj.), které by právo na sebeurčení nepříslušelo.¹⁸⁰ Naopak podle Malenovského zakotvení územní a politické autonomie Krymu v ukrajinské ústavě determinuje existenci krymského národa. Ke druhému zmíněnému pojetí se kloní i autor práce. Avšak samotné přiznání práva na sebeurčení nutně neimplikuje právo na secesi.¹⁸¹ I přes přiznanou autonomii ústava Ukrajiny nepřiznává Krymu právo na odtržení, když ve svém Čl. 2 stanovuje „*nedělitelnost Ukrajiny ve stávajících hranicích*“.

V tomto případě nemohou obstát ani argumenty ve prospěch remediální secese, kterou namítalo Rusko.¹⁸² Tvrzená porušování práv obyvatel Krymu ze strany Ukrajiny spočívalo totiž pouze v omezení používání ruského jazyka.¹⁸³ Avšak tato omezení nepředstavují dlouhodobé porušování lidských práv, které by mohlo secesi ospravedlnit.¹⁸⁴ Ve vyhlášení nezávislosti Republiky Krym i v následném referendu o připojení poloostrova tak můžeme spatřovat porušení vnitrostátního práva Ukrajiny.¹⁸⁵

V tomto případě se však nejedná ani o secesi, nýbrž o porušení mezinárodního práva. Pro toto tvrzení svědčí několik argumentů. Jednak, že takovýto projev „sebeurčení Krymského národa“ nebyl ani svobodný, ani nezávislý. K odtržení Krymu od Ukrajiny a následnému včlenění do Ruské federace došlo pouze kvůli protiprávnímu

¹⁸⁰ BÍLKOVÁ, Veronika. Mezinárodněprávní aspekty aktuálního vývoje na Krymu. *Jurisprudence*. 2014, **2014**(3), 34-40. ISSN 180ů 2-3843, s. 35.

¹⁸¹ Primárně se předpokládá, že národ dosáhne na sebeurčení v rámci stávajícího státu. Viz výše citovaný rozsudek Nejvyššího soudu Kanady.

¹⁸² Address by President of the Russian Federation. In: *Kremlin.ru* [online]. 2014 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>

¹⁸³ Ke zrušení jazykového zákona, který umožňuje používat ruštinu jako druhý úřední jazyk, však nakonec nedošlo.

¹⁸⁴ WISLON, Gary. Crimea: Some Observations on Secession and Intervention in Partial Response to Müllerson and Tolstykh. *Chinese Journal of International Law*. 2015, **14**(1), 217-223, s. 219.

¹⁸⁵ Venice Commissopn, Opinion on “whether the decision taken by the Supreme Council of the Autonomous Republic of Crimea in Ukraine to organise a referendum on becoming a constituent territory of the Russian Federation or restoring Crimea’s 19 92 constitution is compatible with constitutional principles”, ze de 21.3.2014, dostupné z: <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282014%29002-e>.

užití síly ze strany Ruské federace. Toto porušení můžeme spatřovat ve využití ruské armády přítomné na Krymu, čímž došlo k porušení výše popsanych dohod z roku 1997. 1. března 2014 pak obdržela Rada federace Ruské federace žádost prezidenta Vladimíra Putina ke svolení k použití ruských ozbrojených sil na území Ukrajiny. V této žádosti se dovolává existence „ohrožení životů občanů Ruské federace dislokovaných na území Ukrajiny.“¹⁸⁶ Obdobně se Ruská federace snažila ospravedlnit působení v Jižní Osetii a Abcházii v roce 2008.¹⁸⁷ Dále je rovněž potřeba zmínit působení příslušníků ruské armády v tzv. neoznačených uniformách. Používání neoznačených uniforem sice mezinárodnímu humanitárnímu právu neodporuje, avšak jednání těchto osob by mělo být přiřítelné státu, z jehož ozbrojených složek tyto jednotky pocházejí.¹⁸⁸ Přítomnost takovýchto neoznačených jednotek na Krymu však Rusko zpočátku popíralo, avšak v rozhovoru ze 17. dubna 2014 přiznal prezident Vladimír Putin, že tyto jednotky se na Krymu pohybují (rovněž se o ruských neoznačených jednotkách hovoří v souvislosti s boji na východní Ukrajině).¹⁸⁹ Tyto jednotky měly dle Putina zajišťovat poklidný průběh Krymského referenda a následné poklidné připojení k Ruské federaci. Rusko se zapojení těchto jednotek snažilo ospravedlnit tím, že byly na Krym pozvány, právem na sebeobranu, podporováním realizace práva na sebeurčení či humanitární intervencí.¹⁹⁰ Avšak tyto argumenty nemohou působení Ruska na Krymském poloostrově (potažmo na východě Ukrajiny) ospravedlnit. Můžeme tak shrnout, že ze strany Ruska se tak jedná o vměšování do vnitřních záležitostí a rovněž i o porušení zákazu použití síly podle Čl. 2 odst. 4 Charty OSN.

¹⁸⁶ Russian parliament approves use of troops in Ukraine. In: *Washington Post* [online]. 2014 [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/europe/russian-parliament-approves-use-of-troops-in-crimea/2014/03/01/d1775f70-a151-11e3-a050-dc3322a94fa7_story.html?utm_term=.a1437f5dcef7

¹⁸⁷ Blíže viz GRAY, Christine. The Protection Of Nationals Abroad: Russia's Use Of Force In Georgia. In: *The Diversity of International Law*. Brill, 2009, s. 131-153. DOI: 10.1163/ej.9789004180390.i-676.60. ISBN 9789004180390. Dostupné také z: <http://booksandjournals.brillonline.com/content/books/10.1163/ej.9789004180390.i-676.60>

¹⁸⁸ GILLICH, Ines. Illegally Evading Attribution? Russia's Use of Unmarked Troops in Crimea and International Humanitarian Law. *VANDERBILT JOURNAL OF TRANSNATIONAL LAW*. 2015, **48**, 1192-1220, s. 1210.

¹⁸⁹ Putin acknowledges Russian military servicemen were in Crimea. In: *RT.com* [online]. 2014 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://www.rt.com/news/crimea-defense-russian-soldiers-108/>

¹⁹⁰ BÍLKOVÁ, Veronika. The Use of Force by the Russian Federation in Crimea. *Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2015, (75), 27-50. Dostupné také z: http://www.zaoerv.de/75_2015/75_2015_1_a_27_50.pdf, s. 37.

Závěr

Kosovský případ hraje zcela jistě důležitou roli v chápání problematiky unilaterální secese v současném mezinárodním právu. Mezinárodní soudní dvůr se ve svém poradním posudku vyslovil, že jednostranné vyhlášení nezávislosti Kosova nezakládá porušení mezinárodního práva. Na síle názoru předneseném v tomto posudku přidává i skutečnost, že Kosovo se jako stát už do značné míry etablovalo v mezinárodním společenství. O tom svědčí i fakt, že Kosovo do současnosti uznala většina členských států OSN. V případě Kosova tak můžeme hovořit o naplnění všech definičních znaků státu podle Montevidejské úmluvy, které byly představeny v první kapitole – tedy o území, stálém obyvatelstvu i mezinárodnímu uznání. Jak sama Deklarace kosovské nezávislosti, tak posudek Mezinárodního soudního dvora zdůrazňují, že kosovský případ je případem *sui generis*. Přesto se Ruská federace dovolávala „kosovského precedentu“ v souvislosti s uznáním nezávislosti Krymu po jeho odtržení od Ukrajiny.

Krymský případ se však v mnohém od Kosova odlišuje. Nejprve je nutné si uvědomit, že Mezinárodní soudní dvůr dovedl, že secesi nelze vnímat jako akt výkonu práva na sebeurčení, ale zároveň ji rovněž nezakázal. V tomto kontextu je tak klíčové, že neexistuje žádná mezinárodně právní úprava secese a jako legitimní lze vnímat secesi pouze v kontextu dekolonizace (srov. výše cit. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady). A rovněž, jak už jsme zmínili, sám MSD vnímá jednostranné vyhlášení Kosova jako případ jedinečný, který nezakládá žádný precedent do budoucna. Legálnost jednostranného vyhlášení nezávislosti Krymu tak nelze posuzovat podle závěrů posudku MSD ve věci Kosova.

Otázkou zůstává, zdali je možné vyhlášení nezávislosti Krymu označit jako secesi. K vyhlášení nezávislosti Krymu a následnému přičlenění do Ruské federace došlo pouze díky nelegálnímu použití síly ze strany Ruské federace. Ať už se jednalo o porušení smluv z roku 1997 protiprávním nasazením vojenských jednotek ze základny v Sevastopolu, či o využití vojáků v tzv. neoznačených uniformách.¹⁹¹ Argumenty Ruské federace, že přítomnost vojáků měla pouze dopomoci k poklidné realizaci referenda o připojení Krymu k Ruské federaci, nelze považovat za dostatečně

¹⁹¹ Srov. HILPOLD, Peter. Ukraine, Crimea and New International Law: Balancing International Law with Arguments Drawn from History. *Chinese Journal of International Law*. 2015, **14**(2), 237-270, s. 266-7.

relevantní. Takovýto způsob realizace práva na sebeurčení pak odporuje nejen dikci posudku Mezinárodního soudního ve věci Kosova, podle kterého není možné uznat vyhlášení nezávislosti vzniknuvší v důsledku protiprávního použití síly. Rovněž toto jednání naplňuje znaky agrese podle rezoluce OSN č. 3314 a Statutu Mezinárodního trestního soudu. Dále pak v tomto jednání Ruské federace porušení zákazu použití síly podle Čl. 2 odst. 4 Charty OSN a zákazu vměšování se do vnitřních záležitostí cizího státu. V důsledku toho by pak projev sebeurčení vyjádřený v krymském referendu nebyl svobodný a nezávislý, což by vedlo k neplatnosti tohoto referenda. Mezinárodní odpovědnost za toto chování je pak přičitatelná Rusku.¹⁹² Navíc vzhledem k následnému včlenění Krymu do Ruské federace tento proces splňuje spíše znaky iredentismu než secese.

V tomto kontextu se nabízí srovnání se zásahem vojsk NATO proti Federativní republice Jugoslávie od března do června 1999. I v tomto případě lze argumentaci v podobě řešení humanitární krize označit za slabou. Vzhledem k tomu, že ani tato operace neprobíhala pod mandátem RB OSN, lze i tuto vojenskou akci označit za protiprávní, jelikož k potřebnému schválení Radou bezpečnosti nedošlo. Názory na tuto problematiku se však liší.¹⁹³ Nicméně podstatný rozdíl při vyhlášení nezávislosti Kosova a Krymu zde najít můžeme. K vyhlášení kosovské nezávislosti došlo na základě rezoluce č. 1244. Tuto rezoluci VS OSN zcela jistě nelze považovat za protiprávní akt. Rovněž pak správa nad Kosovem vzniklá z této rezoluce trvala skoro 9 let. Přímoou příčinnou souvislost mezi vojenským zásahem NATO v Kosovu a vyhlášením nezávislosti Kosova tak lze nalézt pouze stěží.

Dalším rozdílem, který můžeme nalézt mezi případy Kosova a Krymu, je jeho mezinárodní rezonance. Ze zkoumaných rezolucí můžeme vidět, že Krymskou otázkou se orgány OSN nezabývaly zdaleka tak detailně jako v případě Kosova (rozumějme rozpadu Jugoslávie). Toto můžeme přisuzovat zejména tomu, že vznik Kosova byl

¹⁹² Srov. MALENOVSKÝ, Jiří. Poznámky k mezinárodněprávním aspektům projednání otázky Krymu v OSN. *Mezinárodní vztahy*. 2015, **50**(3), 24-40, s. 28.

¹⁹³ Např. David Wippman upozorňuje, že „*cíle NATO mohly být bohužel dosaženy pouze obcházením rámce Charty Spojených národů pro používání síly a přijetím přístupu s nulovým počtem obětí, který významně snížil potenciální humanitární přínos operace.*“ Dále pak uvádí, že dlouhodobý přínos této akce je přinejmenším spekulativní. In.: WIPPMAN, David. *Kosovo and the Limits of International Law*. 2001, **25**(1), 129-150, s. 150.

dovršením rozpadu Jugoslávie a vzniku nástupnických států.¹⁹⁴ Možné řešení krymské situace tak můžeme spatřovat spíše v regionálních organizacích, ať už na půdě OBSE, nebo Rady Evropy.

Je však otázkou, zda by i případné rozhodnutí těchto orgánů (případně i Mezinárodního soudního dvora) bylo efektivní. Vykonatelnost tohoto rozhodnutí, které se přímo týká státu, který je stálým členem Rady bezpečnosti, by mohlo být přinejmenším problematické. Zde můžeme poukázat na reakci Ruské federace na zprávu Mezinárodního trestního soudu, který situaci na Krymu označil za mezinárodní ozbrojený konflikt, kdy v návaznosti na tuto zprávu Ruská federace vypověděla svůj podpis pod Statutem MTS. Obdobnou reakci nelze vyloučit ani na další případné rozhodnutí tohoto či jiných orgánů. Rovněž se pak na případné rozhodnutí můžeme podívat z perspektivy právních následků. Poradní posudek ve věci Kosova můžeme vidět jako deklaratorní, tedy že by pouze potvrzoval faktický stav v podobě již existujícího Kosova. Naopak pokud by došlo k takovému rozhodnutí, podle kterého by mělo dojít k „navrácení“ Krymu zpět Ukrajině, jednalo by se o rozhodnutí konstitutivní. Jinými slovy by zakládalo nový faktický stav. Výkon takového rozhodnutí může být zcela jistě hůře vynutitelný i vzhledem k stále vojenské přítomnosti Ruské armády. Určitě by však takovéto rozhodnutí bylo silným podkladem pro politické řešení situace.

¹⁹⁴ Širší mezinárodní záběr jugoslávského rozpadu je možný demonstrovat i na vzniku speciálního (ad hoc) mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Summary

This thesis brings a view of international law on the issue of secession and the right of nations to self-determination. However, the right to secession is not anchored in international public law. A breakthrough in the understanding of the legality of unilateral secession has been brought by the Advisory Opinion of the International Court of Justice in Kosovo's case in 2010. However, the International Court of Justice has concluded that Kosovo's unilateral Declaration of independence does not violate international law. However, the Court stressed that this view does not create a precedent in the future. At the same time, however, the secession is not excluded. Nevertheless, the Russian Federation was arguing for Kosovo's precedent during the declaration of independence of the Crimea and its subsequent accession to the Russian Federation. However, these two cases differ in many respects. The International Court of Justice has inferred that right to secession can not be perceived as an act of exercising the right to self-determination but has also not made it forbidden for the future. In this context, it is so crucial that there is no international legal regulation of secession and that it is legitimate to perceive secession only in the context of decolonization. Also in the case of Crimea, the conditions of remedial secession are not met. Further, the connection of the Crimea was followed by the immediate use of Russian troops and the use of force. In addition, the declaration of independence of Kosovo took place on the basis of Resolution 1244. This UNSC resolution can certainly not be regarded as an unlawful act. Also, the report on Kosovo resulting from this resolution lasted for nearly nine years. The direct causal link between NATO's military intervention in Kosovo and the declaration of Kosovo's independence can only be found with difficulty.

Použitá literatura a zdroje

Literatura

BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2002. Universum (Ostravská univerzita). ISBN 80-861-0166-5.

BIEBER, Florian. a Židas. DASKALOVSKI. *Understanding the war in Kosovo*. Portland, OR: Frank Cass, 2003. ISBN 0714683272.

BOCZEK, Boleslaw Adam. *International law: a dictionary*. Lanham, Md.: Scarecrow Press, 2005. ISBN 08-108-5078-8,

BROWNLIE, Ian. *Principles of public international law*. 7th ed. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-955683-0

BUCHANAN, Allen. *Democracy and Secession*. In Moore, Margaret ed. *National Self-Determination and Secession*. New York: Oxford University Press. 1998.

BUREŠ, Pavel, Martin FAIX a Ondřej SVÁČEK. *Vznik a uznání státu: aktuální pohled mezinárodního práva*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-83-0, s. 80-81.

CASSESE, Antonio. *Self-determination of Peoples. A Legal Reappraisal*: Cambridge University Press, 1995.

CRAWFORD, James. *The creation of states in international law*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2006. ISBN 978-019-8260-028

DROHOBYCKY, Maria. *Crimea: dynamics, challenges and prospects*. Lanham, [Md.]: American Association for the Advancement of Science, c1995. ISBN 978-0847680672, Chronology of Events in Crimea.

DUCHACEK, Ivo D. *Comparative federalism: The territorial dimension of politics*. Holt, Rinehart and Winston, 1970.

FERENCZ, Benjamin B. *Defining international aggression, the search for world peace: a documentary history and analysis*. Dobbs Ferry, N.Y.: Oceana Publications, 1975. ISBN 03-790-0271-X.

FINLAN, Alastair. *The Collapse of Yugoslavia 1991-1999*. Osprey Publishing, 2004. ISBN 978-1841768052.

- GIRGLE, Patrik. Kosovo. Praha: Libri, 2009, 162 s. ISBN 978-807-2774-333.
- GOLDSTEIN, Joshua S. International relations. 5th ed., update. New York: Longman, 2003. ISBN 03-211-9550-7, s. 10
- GOLDSTEIN, Joshua S. International relations. 5th ed., update. New York: Longman, 2003. ISBN 03-211-9550-7.
- HEIKE KRIEGER. *The Kosovo Conflict and international law: an analytical documentation, 1974-1999*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. ISBN 978-110-7404-533.
- HLADKÝ, Ladislav. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany: H & H, 1993. Panorama dějin. ISBN 80-854-6715-1.
- HOROWITZ, Donald L. *Ethnic groups in conflict*. Berkeley: University of California Press, 1985. ISBN 05-200-5880-1.
- JUDAH, Tim. *Kosovo: what everyone needs to know*. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-537345-5.
- KRASNER, Stephan. *Sovereignty: organized hypocrisy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1999. ISBN 06-910-0711-X
- MATUŠINOVÁ, Anna a Václav MLYNAŘÍK. *Revizní konference MTS v Kampale*. Global Politics: časopis pro politiku a mezinárodní vztahy, Brno: SOCIETAS 2001, 2010. ISSN 1213-7685.
- MCWHINNEY, Edward. *Self-determination of peoples and plural-ethnic states in contemporary international law: failed states, nation-building and the alternative, federal option*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2007.
- Obecné mezinárodní právo v dokumentech. 2., dopl. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckova skripta. ISBN 80-7179-814-2.
- PAVKOVIC, Aleksander a Peter RADAN. *Creating new states: theory and practice of secession*. 2007
- PLECHANOVÁ, Běla. *Úvod do mezinárodních vztahů: výběr textů*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 2003. ISBN 80-861-3022-3

POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-398-1

Právo na secesi v souvislosti se situací Kosova a Krymu. In: ŠTURMA, Pavel (ed.). *Mezinárodní právo a státní území*. Praha, 2015, s. 179-193. ISBN 978-80-87975-42-5, s. 187.

RAIČ, D. *Statehood and the law of self-determination*. New York: Kluwer Law International.

RIEGL, Martin. *Proměny politické mapy po roce 1945*. Praha: Grada, 2013. Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-4111-6.

ROSŮLEK, Přemysl. *Politický secesionismus: Allen Buchanan a jeho kritici*. Brno: Barrister, 2014. ISBN 978-80-7485-037-0.

SHAW, Malcolm N. *International Law*. 6th. Leicester: Cambridge University Press, 1977. ISBN 9780521899291.

ŠÍR, Jan. *Denuklearizace Ukrajiny, Běloruska a Kazachstánu*. V Praze: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2169-2.

SOLCHANYK, Roman. *Ukraine and Russia: the post-Soviet transition*. Lanham, MD: Rowman, c2001. ISBN 978-0742510180.

SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-717-8910-0

TOMZ, Michael. *Political Obligation and Political Secession*. 1994.

VIDMAR, Jure. *Unilateral Secession and Multilateral State-Making*. In: SUMMER, James (ed.). *Kosovo: A Precedent? The Declaration of Independence, the Advisory Opinion and Implications for Statehood, Self-Determination and Minority Rights*. Martinus Nijhoff Publishers, 2011.

ZÁHOŘÍK, Jan. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-1961-3.

Periodika

BERAN, Harry. 1984. „A Liberal Theory of Secession. “ *Political Studies*, No.32, s. 21–31.

BÍLKOVÁ, Veronika. Mezinárodněprávní aspekty aktuálního vývoje na Krymu. *Jurisprudence*. 2014, **2014**(3), 34-40. ISSN 1802-3843,

BIRCH, Anthony H. Another Liberal Theory of Secession. *Political Studies*. 1984, **32**(4), 596-602.

BORGEN, Christopher J. The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self – Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia. *Chicago Journal of International Law*. 2009, **10**(1), 1-33.

BRIGGS, Herbert W. De Facto and De Jure Recognition: The Arantzazu Mendi. *The American Journal of International Law*. 1939, **33**(4), 689–699.

BUCHANAN, Allen E. Justice, legitimacy, and self-determination: moral foundations for international law. Oxford: Oxford University Press, 2004. Oxford political theory (Oxford University Press). ISBN 01-982-9535-9, s. 330-337.

BUCHANAN, Allen. Toward a Theory of Secession. *Ethics*. The University of Chicago Press, 1991, **101**(2), 322-342.

BUCHANAN, Allen. Theories of Secession. *Philosophy & Public Affairs*. 1997, **26**(1), 31-61.

CHRISTIE, Edward Hunter. The Design and Impact of Western Economic Sanctions against Russia. *Th Rusi Journal*. 2016, **161**(3), 52-64.

GILLICH, Ines. Illegally Evading Attribution? Russia’s Use of Unmarked Troops in Crimea and International Humanitarian Law. *VANDERBILT JOURNAL OF TRANSNATIONAL LAW*. 2015, **48**, 1192-1220.

GRAY, Christine. The Protection Of Nationals Abroad: Russia's Use Of Force In Georgia. In: *The Diversity of International Law*. Brill, 2009, s. 131-153. DOI: 10.1163/ej. 9789004180390.i-676.60. ISBN 9789004180390. Dostupné také z: <http://booksandjournals.brillonline.com/content/books/10.1163/ej.9789004180390.i-676.60>

HILPOLD, Peter. Ukraine, Crimea and New International Law: Balancing International Law with Arguments Drawn from History. *Chinese Journal of International Law*. 2015, **14**(2), 237-270.

HOROWITZ, Donald L. Irredentas and Secessions: Adjacent Phenomena, Neglected Connections. *International Journal of Comparative Sociology*. 1992, **33**(1), 118-130.

HOROWITZ, Donald L. SELF-DETERMINATION: POLITICS, PHILOSOPHY, AND LAW. *Nomos*. 1997, **39**.

HOROWITZ, Donald L. The Cracked Foundations of the Right to Secede. *Journal of Democracy*. 2003, **14**(2), 5-17. ISSN 10455736.

HOROWITZ, Donald L. The Cracked Foundations of the Right to Secede. *Journal of Democracy*. 2003, **14**(2), 5-17. ISSN 10455736.

JUNGWIRTH, Tomáš. Status Kosova v posudku MSD. *Časopis českých právníků Všechno*. 2011. Dostupné také z: <http://casopis.vsehrd.cz/2011/12/status-kosova-v-posudku-msd/>

KELSEN, Hans. Recognition in International Law, Theoretical Observation. *The American Journal of International Law*. 1941, **35**(4), 605-617.

KOSKENNIEMI, Martti. NATIONAL SELF-DETERMINATION TODAY: PROBLEMS OF LEGAL THEORY AND PRACTICE. *International and Comparative Law Quarterly*. **43**(2). ISBN 10.1093/iclqaj/43.2.241. Dostupné také z: <http://iclq.oxfordjournals.org/cgi/doi/10.1093/iclqaj/43.2.241>.

MALENOVSKÝ, Jiří. Poznámky k mezinárodněprávním aspektům projednání otázky Krymu v OSN. *Mezinárodní vztahy*. 2015, **50**(3), 24-40.

MILANO, Enrico. Russia's Veto in the Security Council: Whither the Duty to Abstain under Art. 27(3) of the UN Charter? *ZaöRV*. 2015, **2015**(75), 215-230. Dostupné také z: http://www.zaerv.de/75_2015/75_2015_1_a_215_232.pdf

PELLET, Allain. The Opinions of the Badinter Arbitration Committee: A Second Breath for the Self-Determination of Peoples. *European Journal of International Law*. 1992, **3**(1), 178-185.

PHILLPOT, D. In Defense of Self-Determination. *Ethics*. 1995, **105**(2), 352-385. ISSN 0014-1704.

- POTOČNÝ, Miroslav. *Deklarace zásad mírového soužití*. Praha: Universita Karlova, 1972. Acta Universitatis Carolinae: Iuridica Monographia.
- RIEGL, Martin. Terminologie kvazistátů. *Acta Politologica*. 2010, 2(1), 57-71. ISSN 1803-8220. Dostupné také z: http://acpo.fsv.cuni.cz/ACPOENG-17-version1-Riegl_02_01_merged.pdf
- SCHEU, Harald Ch. Dilema Mezinárodního soudního dvora ve věci kosovské nezávislosti. *Mezinárodní politika*. 2012(4).
- SHCEU, Harald Ch. Vznik státu a jeho uznání v mezinárodním právu. *Mezinárodní politika*. 2008, 32(4)
- SHERR, James. Russia-Ukraine rapprochement? The black sea fleet accords. *Survival*. 2008, 39(3), 33-50. DOI: 10.1080/00396339708442925. ISSN 0039-6338. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396339708442925>
- STANSIFER, Charles L. Application of the Tobar Doctrine to Central America. *The Americas*. 1967, 23(3), 251-272.
- TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu. *Mezinárodní politika*. 2012(4).
- WARBRICK, Colin. Kosovo: The Declaration of Independence. *The International and Comparative Law Quarterly*. 2008, 57(3), 675-690.
- WEISBORD, Noah. Prosecuting Aggression. *Harvard International Law Journal*. 2008, 49(1), 161-220.
- WELMANN, Christopher H. A Defense of Secession and Political Self – Determination. *Philosophy&Public Affairs*. 1995, 24(2), 142-171.
- WIPPMAN, David. Kosovo and the Limits of International Law. 2001, 25(1), 129-150.
- WISLON, Gary. Crimea: Some Observations on Secession and Intervention in Partial Response to Müllerson and Tolstykh. *Chinese Journal of International Law*. 2015, 14(1), 217-223
- WOOD, John R. Secession: A Comparative Analytical Fraamework. *Canadian Journal of Political Science*. 1981, 14(1), 107-134.

ZYBERI, Gentian. SELF-DETERMINATION THROUGH THE LENS OF THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Netherlands International Law Review*. 2009, **56**(3), 429-453.

Akademické práce a ostatní dokumenty

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. *European Court of Human Rights communicates to Russia new inter-State case concerning events in Crimea and Eastern Ukraine: Press Release*. ECHR 296 (2015).

FEJFAR, Jakub. *Problematika de facto států na příkladu Severního Kypru a Náhorního Karabachu s přihlédnutím k judikatuře ESLP*. Praha, 2017, 90 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Bc. Alla Tymofeyeva, Ph.D.

KOSOVO: THE ROAD TO PEACE: CRITICAL IMPLEMENTATION ISSUES AND A "WHO'S WHO" OF KEY PLAYERS [online]. ICG Balkans Report N°59, 1999 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/kosovo-the-road-to-peace.pdf>,

ŠAFAŘÍK, Radan. *Role práva národa na sebeurčení v procesu vzniku samostatného Kosova a jeho následném uznání*. Brno, 2010.

Transition to democracy. Strasbourg: Council of Europe Pub., c1997. ISBN 978-928-7133-564, s. 33-34.

Rezoluce OSN a ostatní dokumenty

Budapest Memorandums on Security Assurances, 1994. New York: Council on Foreign Relations, dostupné z: <http://www.cfr.org/nonproliferation-arms-control-and-disarmament/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484>

Rezoluce RB OSN, S/2014/189 ze dne 15 března 2014, dostupná z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_189.pdf

Rezoluce VS OSN A/RES/68/262 ze dne 27. března 2014 dostupná z: http://www.un.org/fr/documents/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/262&TYPE=&referer=/fr/&Lang=E

Rezoluce RB, S/2015/2202 ze dne 17. února 2015, dostupná z:

<https://www.un.org/press/fr/2015/cs11785.doc.htm>

Rezoluce VS OSN A/RES/3314/1974 ze dne 14. prosince 1974, dostupná z:

[https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/739/16/IMG/NR073916.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/739/16/IMG/NR073916.pdf?OpenElement](https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/739/16/IMG/NR073916.pdf?OpenElement)

OSN, Charta Spojených národů , 1945 , 1 UNTS XVI , dostupné z: [http://www.osn.cz/](http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf)

[wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-](http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf)

[mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf](http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf)

Rezoluce Výboru OSN pro lidská práva, A/C.3/71/L.26, ze dne 15.11.2016, dostupná z:

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.3/71/L.26&referer=https://www.google.cz/&Lang=E

Rezoluce Výboru OSN pro lidská práva, A/C.3/71/L.26, ze dne 15.11.2016, dostupná z:

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.3/71/L.26&referer=https://www.google.cz/&Lang=E

Judikatura Mezinárodního soudního dvora

Western Sahara, ICJ Advisory Opinion.

East Timor (Portugal v. Australia), ICJ Judgement

Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, ICJ Advisory Opinion.

Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo, ICJ Advisory Opinion.

Internetové zdroje

Address by President of the Russian Federation. In: *Kremlin.ru* [online]. 2014 [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>

<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>

Backing request by Serbia, General Assembly decides to seek International Court of Justice ruling on legality of Kosovo's independence. In: *un.org* [online]. 2008 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.un.org/press/en/2008/ga10764.doc.htm>

Comprehensive Proposal For the Kosovo Status Settlement. 2007. Dostupné také z:

<http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/Comprehensive%20Proposal%20.pdf>

Crimea Referendum: 34 Percent, Not 97 Percent, Says Former Russian Government Adviser. In: *Guardian Liberty Voice* [online]. 2014 [cit. 2017-04-21]. Dostupné z: <http://guardianlv.com/2014/03/crimea-referendum-34-percent-not-97-percent-says-former-russian-government-adviser/>

EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine. In: *European Union External Action* [online]. 2017 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/8322/EU%20restrictive%20measures%20in%20response%20to%20the%20crisis%20in%20Ukraine

Illegal annexation of Crimea and Sevastopol: EU extends sanctions by one year. In: *Council of the European Union* [online]. 2016 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/06/17-annexation-crimea-sevastopol-eu-extends-sanctions/>

Je to pro mě čest, říká Schwarzenberg. In: *Rozhlas.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/na-ruskem-sankcnim-seznamu-jsou-ctyri-cesi-je-to-pro-me-cest-rika-schwarzenberg--1496077

Kosovo declaration of Independence [online]. In: . [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/Dek_Pav_e.pdf

NATO's role in Kosovo. In: *Not Atlantic Treaty Organization* [online]. 2010 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20100611233430/http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm

Putin acknowledges Russian military servicemen were in Crimea. In: *RT.com* [online]. 2014 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://www.rt.com/news/crimea-defense-russian-soldiers-108/>

Report on Preliminary Examination Activities (2016). 14. 11. 2016. Dostupné také z: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=161114-otp-rep-PE>

ROBERTS, Joel. Serbia Rejects U.N. Kosovo Plan. In: *Cbsnews.com* [online]. 2007 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.cbsnews.com/news/serbia-rejects-un-kosovo-plan/>

Russia withdraws signature from international criminal court statute. In: *The Guardian* [online]. 2016 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/nov/16/russia-withdraws-signature-from-international-criminal-court-statute>

Russian parliament approves use of troops in Ukraine. In: *Washington Post* [online]. 2014 [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/europe/russian-parliament-approves-use-of-troops-in-crimea/2014/03/01/d1775f70-a151-11e3-a050-dc3322a94fa7_story.html?utm_term=.a1437f5dcef7

Ukraine extends Russia's Black Sea Fleet lease. *BBC NEWS* [online]. 2010 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8635345.stm>

United Nations Interim Administration Mission in Kosovo. In: *Un.org*[online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmik/background.shtml>

Venice Commissopn, Opinion on “whether the decision taken by the Supreme Council of the Autonomous Republic of Crimea in Ukraine to organise a referendum on becoming a constituent territory of the Russian Federation or restoring Crimea’s 19 92 constitution is compatible with constitutional principles”, ze de 21.3.2014, dostupné z: <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282014%29002-e>.

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/International_recognition_of_Kosovo